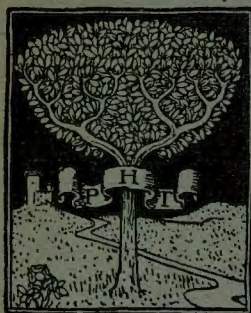

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1898—1899

UTGIFVEN

AF

SVENSKA AUTOGRAF SÄLLSKAPET

GENOM

F. U. WRANGEL
SÄLLSKAPETS SEKRETERARE

ÅRG. I

HÄFT. 4

INNEHÅLL.

De äldre leden af släkten Leijonhufvud-Lewenhaupt, af K. H. KARLSSON	sid. 211.
Svar till D:r K. H. Karlsson, af KARL LEIJONHUFVUD	» 214.
Ett återfunnet privatarkiv, af HOLGER ROSMAN	» 215.
Maria Aurora von Spiegel, af ADAM LEWENHAUPT	» 219.
Riksvapnet å det nya riksdagshuset	» 222.
Utdrag ur Sigrid Bielkes och Fältmarskalken grefve Nils Bielkes egenhändiga annotationer om sina närmaste anförwandter, meddel. af grefve CARL TROLLE- BONDE	» 222.
En ambassadörs följe på 1600-talet, meddel. af fröken ELLEN WESTER	» 230.
Text till porträtten	» 231.
Spridda rättelser och tillägg till G. Anrep, Svenska adelns ättartaflor, ur Sven P:n Lagerbergs anteck- ningar	» 240.
Biografisk litteratur	» 242.
Smärre biografiska meddelanden	» 246.
Värdefull autograf	» 250.
Frågor och svar	» 250.
Förteckning öfver nytillkomna ledamöter i Svenska Auto- graf-Sällskapet	» 252.

ILLUSTRATIONER.

Riksvapnet å det nya riksdagshuset (sid. 222), Drottning MARIA ELEONORA, EBBA BANÉR, Grefve CORFITZ BECK-FRIIS, Grefvinnan ULRIKA DOHNA, ULRIKA ELEONORA VON FERSEN, Grefve ADOLF FREDRIK NILS GYLDENSTOLPE, Grefvinnan AMALIA MARGARETA KALLING, Artisten NILS MÅNSSON MANDELGREN, Öfversten JOHAN PRINTZENSKÖLD, Grefve FREDRIK ULRIK VON ROSEN, Grefvinnan EBBA ULRIKA BEATA RUUTH, Statsrådet CARL HANS ULNER, Friherrinnan MARIA CHARLOTTA WRANGEL.

De äldre leden af släkten Leijonhufvud-Lewenhaupt.

(Genmäle.)

I femte årgången af »Svenska Ättartal» framlade jag för ätten *Leijonhufvud-Lewenhaupt* en slägtledning, som ej så litet skilde sig från den gamla häfdvunna uppfattningen. Emot densamma har ej heller någon invändning gjorts, men deremot har man icke godkänt min deri uttalade åsigt, att en af ättens medlemmar, »skäligen man Gregers i Brunsberg», som nämnes år 1413, varit bonde eller möjligen lägre frälseman. Nu senast har frih. K. K:son Leijonhufvud i en längre afhandling i denna tidskrift bland annat sökt framlägga bevis för att denne Gregers i Brunsberg ovedersägligen varit frälseman.

Då jag emellertid i ofvan anförda slägtledning endast yttrade mig i den aldra största korthet, må här lemnas en redogörelse för de skäl, hvarå jag stödde min åsigt rörande denne Gregers' i Brunsberg samhällsställning, särskildt som dessa skäl i någon mån äfven belysa den i medeltidens diplom förekommande terminologien.

Under hela Medeltiden var det synnerligen vanligt, att man till en persons namn fogade ett attribut. De oftast förekommande äro: *värdig*, *välboren*, *ärlig*, *beskeden* (*beskedlig*), *skäligen* och *god*. Intet af dem, välboren undantaget, är visserligen bestämdt bundet till någon viss samhällsklass, men vid granskning af en större mängd diplom finner man dock snart, att medlemmar af ett visst stånd dock oftast utmärkas med något särskildt af dessa attribut. Så kallas prelater vanligen värdiga, riddare och andra frälsemän ärliga och välborna, prester hederliga samt borgare och bönder beskedna (beskedliga) och skäligen. I ett och samma diplom göres ock ej så sällan en bestämd skilnad dem emellan. Så t. ex. nämnas 1404^{39/10} skäligen män Clemens i Svensta och Olof Niclisson i Björnlunda (bönder), ärlig man Ingeld Törnesson

(frälseman) och hederlig man herr Peder Vikmansson (prest), 1405^{2/5} årlig man her Christiern Niclisson (riddare) och hederliga män herr John i Bro och herr Karl i Frötuna (kyrkoherrar), 1410^{1/9} hederliga män herr Sune Trulle och herr Laurens Skytta (prester) skälig man Henneka Starke (borgare) och välboren man Magnus Haldorsson (frälseman). Detta hindrar dock ej, att en riddare eller annan frälseman, särskildt lägre, någon gång kan kallas beskedlig, samt en bonde ärlig.

Hvad nu ordet *skälig* beträffar, uttränges det under 1400-talet mer och mer af det tyska låneordet beskeden (beskedlig). Allmännast förekommer det vid denna tid, början af 1400-talet, i diplom från mellersta Sverige och Östergötland, och såsom ofvan är anfördt, tillägges det vanligen personer tillhörande de ofrälse stånden. Såsom friherre Leijonhufvud påvisat det, gifves det dock också exempel, att riddare någon gång kallats skäliga. För tiden 1401—1420 har jag funnit detta skälig omkring 165 gånger vara använt om personer tillhörande de ofrälse stånden eller ock personer så obetydliga, att jag icke varit i stånd att bestämma deras samhällsställning, men deremot endast omkring 35 gånger om bevisliga frälsemän, däri inberäknade ej få lägre frälsemän. Då därför under denna tid en person kallas skälig utan tillägg af annan förklarande titel, har man full rätt att i fem fall af sex anse honom vara oadlig eller möjligen lägre frälseman.

Vidare märkes, att under början af 1400-talet frälsemän som tillnamn vanligen bära faderns namn, då deremot bönder endast hafva dopnamnet med tillägg af bostaden, hvarvid ständigt prepositionen *i* användes, så t. ex. frälsemännen, riddarena Knut Udsson, Niclis Göstafsson och Laurens Ulfsson, men bönderna Björn i Sundby, Anund i Ånsta och Niclis i Edeby. Äfven från denna regel gifves dock en mängd undantag så att stundom också bönder erhålla fadersnamnet och frälsemän endast nämnas med dopnamnet och bostaden, såsom t. ex. 1404 östgötarne Bengt i Stuthö, Störkar i Ö, Laurens i Thösthö och Alle i Smethsthorp, knapar, 1408 södermanländingen Michel i Lundby, väpnare, 1412 södermanländingen välborne Arvid i Walsö och 1420 Thord i Balsta (frälseman). Detta sistnämnda äger dock endast rum i fråga om lägre frälsemän, och för tiden 1401—1420 har jag ej anträffat en enda högre frälseman nämnd på sådant sätt.

Enligt det i diplomerna från 1400-talets början gängse språkbruket måste således skälig man Gregers i Brunsberg varit bonde eller möjligen lägre frälseman.

Som bevis för att denne Gregers i Brunsberg verkligen varit frälseman framdrager frih. Leijonhufvud ett dombref af 1413^{7/7}, ur hvilket ett utdrag här må anföras:

— — — — —
 — — — — — »tha kærde for oss a satto thinge skæligen man Gregers i Brundz-
 bærgge oppa en fiæl i Wallom i enne ængh, hulket wy til næmpdenne ransakan
 lotom, oc næmpden ransakade thet oc witnade oc swor, at the enthe annat wisto
 oc myntes wthan han haffuer lighat aff aller, som han nw ligger, och the som
 nw haffuan, the haffua hafften aff aller oc thera forældra fore them, i hulkom by
 oc i fiæl, som værdhoghe fadher biscop Andris jordh æghandhe ær wti, i hulkom
 fiæl forde Gregers sagde sik ægha wtinnan æpter thy at han war jordhæghande
 i bynom, oc thet ær omynnis hæffdt. Thy dömdom wy thæn forida fiællen
 værdhoghom fadher forida biscop Andrissa oc them han haffuer hær til hafft
 stadughan oc fastan til æwerdelica ægho them oc thera arffwm, wthan noghot
 rættare fynnes kan æn nw for oss witnat ær»
 — — — — —

Med »fiælder» eller »urfælder» förstås enligt Schlyter »ett stycke jord, som särskildt tillhör någon utan gemenskap med grannarne i byn», och Södermannalagen, hvars rättsedvänjor äfven efter antagandet af Magnus Erikssons landslag användes som subsidiär rätt, stadgar i Jordabalken 13: »Ligger vrfielder i by oc ær flut fielder, folgher ej forn hæfþ, rör eller garþer gange ater i sama by han ær vt af gangin»; samt: »Ligger vrfielder i by, fölghir forn hæfþ, rör eller garþer oc mat gierd, liggi han þem firi fæþerne». — Då nu enligt detta dombref nämnden vitnade, att denna »fiæl» legat af ålder, som den nu låge, och de som nu innehade densamma haft den af ålder och deras föräldrar före dem samt att det var urminneshäfd,² följer tydligen deraf, att Gregers i Brunsberg, som stödde sina rättsanspråk på egande del i byn, ansett denna »fiæl» vara en dylik »flut fiæl» samt hela byns gemensamma oskiftade egendom. Detta dombref bevisar således ingenting, ty i en bys oskiftade mark kunde såväl frälsemän som skattebönder hafva del.

Gregers i Brunsberg hade sonen Kristiern Gregersson. Då denne år 1438 kallas välboren, vill frih. Leijonhufvud föra honom till det högre frälset. Bland välborne män har jag dock anträffat år 1402 södermanländingarne Erik Kula och Olaf Springare, 1408 Henrik Babbe och Michel i Lundby äfven södermanländingar,

² Frih. Leijonhufvud hänför oriktigt orden »oc thet ær omynnis hæffdt» till Gregers' käromål men i så fall skulle det stått *war* och ej *ær*. Ordställningen »oc thet ær omynnis hæffdt» ådagalägger tydligen, att det hör till nämndens utsago och bör koordineras med de föregående »haffuer lighat aff aller» och »haffua hafften aff aller».

1410 östgöten Magnus Haldorsson, 1412 Södermanlåndingen Arvid i Valsö, 1413 smålåndingen Tune Djeken och 1420 östgötarne Haquon Holk och Gunnar Diekn, hvilka alla måste hänföras till det lägre frälset. Ordet, välboren, utgör således icke i och för sig bevis på högadlig härstamning. — Det är dock tydligt, att Kristiern Gregersson stått vida högre å frälsets rangskala än de ofvan uppräknade lägre frälsemännen. Grunden dertill får dock helt säkert icke sökas i hans börd utan snarare i hans personliga dugande egenskaper. Dessutom har nog ock hans giftermål med en släkting till den ansedde halländske riddaren Broder Svensson icke så litet bidragit till att höja hans anseende.

Rom d. 18 oktober 1899.

K. H. Karlsson.

Svar till D:r K. H. Karlsson.

Erkännande, att brefvet af 1413 $7/7$ af mig tolkats orätt, vill jag gärna medgifva, att jag äfven dessförutan skulle varit fullt belåten med att anse Kristiern domare och Greger i Brunsberg för lägre frälsemän eller kanske bönder, om jag ej, vid läsandet af Hildebrands »Sveriges medeltid», tyckt mig finna, att attributet välboren angåfve börd. Hildebrand angifver såsom en bestämd ledning för bedömandet om en man varit »högättad», att han ägde börd och förde adligt vapen. Doktor Karlsson synes bedöma personernas samhällsställning i detta afseende efter hur de framträda i pergamentsbrefven. Ehuru kanske detta åskådningssätt är riktigt och vid forskning försigtigare, synes det mig dock sannolikt, att många »högättade» män kunnat, liksom i våra dagar, hafva varit föga märkvärdiga och mycket litet omtalade i pergamentsbrefven.

Kristiern i Brunsberg, som var domare, nämnes såsom »vidervaruman», så snart efter landslagens införande, att han med all sannolikhet får anses vara den ene af de två jämnställda domare, som enligt Södermanlandslagen skulle finnas i hundaret. (Staffan Ulfsson var då den andre; båda nämnas i samma bref 1365.) Med en inom hundaret så pass framstående ställning skulle han tämligen säkert kunna antagas varit frälseman och hans son Greger i Brunsberg likaså frälseman.

Abraham Kristiernsson, som 1491 blef riksråd, således blott 8 år efter Kalmar recess, synes väl hafva hört till en annan klass än »de vanbördingar», som enligt nämnda recess »ej fingo dragas adeln öfver hufvudet genom att tagas in i Riksrådet». — Intressant vore få bevis på om någon af Abraham Kristiernssons samtida riksråd ej var af gammal frälseslägt.

Kristierns och Gregers samhällsställning önskade jag ej få afgjort fastslagen, ty mina forskningar skola fortgå, äfven om förhoppningarna att finna något nytt ej äro stora. Under medgifvande att jag i min uppsats måhända använt allt för bestämda uttryck med afseende på ofvannämnda personers samhällsställning får jag härmed framhålla, att detta ej föranledts af att träda i opposition mot en så framstående och ärfaren forskare som doktor Karlsson, utan endast förestafvats af min öfvertygelse.

Eskilstuna den 16 nov. 1899.

Karl Leijonhufvud.

Ett återfunnet privatarkiv.

Vid det omfattande ordningsarbete, som för närvarande pågår i kammararkivet, har man påträffat en del handlingar, som tydligtvis äro rester af enskilda personers arkiv.

Kammararkivets handlingar äro hufvudsakligen af kameral natur, d. v. s. beröra de grenar af statens finanser, som handlagts i den af Gustaf Vasa inrättade räkningekammaren och det sedermera derifrån utbrutna kammarkollegiet. Till denna hufvudgrupp sluter sig en större serie handlingar från Carl XI:s reduktion, samt mindre samlingar, som af en eller annan anledning hamnat i arkivet. En stor del af arkivalierna har redan länge varit ordnad och för forskningen tillgänglig. Men digra volymer och en mängd lösa papper hafva deremot legat så godt som undankastade, tills de för några år sedan med hjälp af statsanslag börjat genomgå en systematisk granskning för att göras användbara.

Innan ordningsarbetet begynte, hade vid olika tillfällen en del handlingar öfverförts till riksarkivet. Så ditlemnades för åtskilliga år sedan det s. k. De la Gardie'ska arkivet, hvilket nu utgör en af riksarkivets värdefullaste specialsamlingar. Det är den

bekante rikskansleren Magnus Gabriels arkiv, hvilket i samband med reduktionen kom till myndigheterna och derefter hamnade i kammararkivet. Äfven en del andra privatarkiv, större eller mindre, vandrade nog samma väg till kammararkivet, der de ännu finnas, försåvidt de ej äro till riksarkivet öfverlättna.

Bland handlingar, som på 1850-talet öfverlemnades till riksarkivet, var äfven ett antal bundtar med påskrift »Momma-Reenstierna». Att döma af en mängd arkivalier, som under det senare ordningsarbetet blifvit påträffade i kammararkivet, äro äfven dessa handlingar stycken af ett privatarkiv, nemligen det som tillhört bröderna *Abraham* och *Jakob Momma* (adlade Reenstierna), hvilka under senare hälften af 1600-talet hade omfattande affärsförbindelser med svenska kronan. I kammararkivet hafva under ordningsarbetet samlats omkring 100 bundtar med stora folianter och lösa papper, som tydligtvis tillhört dessa personer.

Att bestämdt säga, huru de inkommit i arkivet är svårt. Kanske har det skett i samband med reduktionen, kanske genom andra åtgärder, som statsmyndigheterna vidtagit. Emellertid förefaller det troligt, att det är ett helgjutet arkiv, som här blifvit bevaradt och att det omfattar handlingar ej blott rörande bröderna Mommas förbindelser med svenska staten, utan äfven rörande deras öfriga affärsförhållanden. Der finnas hela serier af bref och skrivelser till och från dessa personer, der finnas räkenskaper, aftal, qvittenser, prospekter och lösa anteckningar af politiskt och privat innehåll.

Upptäckten af ett så omfattande privatarkiv som bröderna Mommas måste emottagas med intresse. Det är något alldeles enastående att kunna rekonstruera ett så pass gammalt affärsarkiv — och det bör vara ett nöje för vederbörande att få draga nytta af den tillfällighet, som räddat detsamma. Till bearbetande af den svenska handels och industriens historia hafva vi allt för litet material för att vi skulle förbise hvad slumpen bjuder. Våra större industriella anläggningar äro i allmänhet ej äldre än slutet af 1700-talet: de arkiv, som der tilläfvventyrs finnas förvarade, gifva endast inblick i nyare tiders förhållanden. Och hvad de offentliga arkiven innehålla, kan i allmänhet endast gifva något af den yttre ram, med hvilken statsförhållandena omsluta det fritt pulse-rande affärslifvet. För att kunna få en rikare totalbild, är det af vigt att se detaljerna i den enskildes egna samlingar.

Bröderna Mommas historia är kanske lämplig såsom knutpunkt för 1600-talets svenska handelshistoria. Om personerna i

fråga har man ej någon fullt detaljerad kännedom. Man vet, att deras släkt kom till Sverige från Nederländerna redan under drottning Kristinas tid. Abraham och Jakob voro borgare i Stockholm. De försträckte vid olika tillfällen kronan med penningar och hade flera affärsförbindelser med staten. De arbetade för bergsbrukets uppryckande, voro bland de första, som uppmärksammade öfre Norrlands malmrikedomar och som sökte föra kultur till Lappland: Kengis i Vesterbotten bearbetades af dem, flera forsar i Lappmarken läto de upprensa. Färnaverken i Vestmanland äro äfven deras anläggning. I Norrköping egde de ett större messingsbruk. Af drottning Kristina hade de Gotland förpaktadt; de hade planer att upparbeta öns gamla handel och sjöfart, men deras regemente var der illa lidet, att döma af folkets klagomål för regeringen. Tanken att genom en kanal förbinda Öster- och Vesterhafvet är äfven fästad vid bröderna Mommas namn. Båda bröderna blefvo under Carl XI:s förmyndareregering adlade och tjenstgjorde som kommissarier i kommerskollegium. Jakob Reenstierna dog 1678 (ej 1720, såsom Anrep uppger), Abraham år 1690.

Det antydda är nästan det enda man vet om bröderna Momma. Men kanske har historien glömt mycket af det väsentliga, då den ej i sin minnesbok fastslagit något mera vid deras namn.

I sjelfva verket vill det synas, som om den rörelse bröderna Momma idkade, hade en för vårt land alldeles enastående omfattning. Men samtiden kunde kanske icke se det märkvärdiga deri. En tid, som endast dömde storheten efter segrar i krig och underhandlingar, kände ingen beundran för personer, hvilkas egen vinning tycktes vara deras enda sträfvan. Men geniet och dådkraften har en storhet, som ej endast får dömas efter lätt synliga medel och mål — och den historieskrifning, som opartiskt vill väcka till lif minnet af stora andar på skilda verksamhetsfält, skall nog ej länge behöfva tveka, förrän den söker göra bröderna Momma mera bemärkta än hittills. I vår handels och industris historia ser man knapt några större namn skymta fram förrän under 1700-talet, med undantag af den store vapenfabrikanten Louis De Geers. Att så är förhållandet beror kanske mindre på, att inga stormän funnos än att samtiden ej förstod dem. Frihetstidens ledande män gäfvö intresset för handel och näringar en högre lyftning och ett ädlare namn: därför hafva de betydande affärsmännen från 1700-talets midt i vår historia fått behålla en plats, som blifvit 1600-talets affärsmän förnekad.

En studie öfver bröderna Momma skall kanske ådagalägga, att deras verksamhet var för tidens svenska affärlif lika central, lika tongifvande som 1700-talets koryféers; den skall kanske visa, att många af de nya idéer, åt hvilka först senare tider förmått gifva verklighet, redan då förbereddes och framlades; kanske var det i stort sedt de handlingskraftige männens nya fosterland, som kom att draga största nyttan af den penningomsättning, som de för egen vinning igångsatte.

Redan från antyddade synpunkt, att gifva möjlighet till ett enhetligt studium af bröderna Mommas historia såsom belysande tidens affärlif, skall det blifva af betydelse att de återfunna handlingarna bibehållas i samladt skick. Men äfven i öfrigt har saken sitt intresse. Arkivmannen ser ej gerna, att det som en gång varit helgjutet, splittras för andra syften. En samling sådan som den ifrågavarande kan ställas vid sidan om de adliga arkiv, hvilka man ofta bibehåller som specialsamlingar. Den innehåller ej så många för den politiska historien betydelsefulla upplysningar, men har å andra sidan en ganska enastående karakter derigenom, att den är på naturligt sätt framgången ur en personlig verksamhet, ej konstruerad af det allmänna samlarbegär, som gifvit upphof till vissa enskilda arkiv.

I kammararkivet har under ordningsarbetet äfven påträffats ett mindre affärsarkiv, som kanske är än mera unikt, därför att det är äldre. Det har tillhört *Johan Uthoff*, en person, som hade flera förbindelser med hertig Johan af Östergötland, kallad dennes »tro- och handelsman». Uthoff lefde in på 1620-talet. Huru hans papper kommit till kammararkivet är osäkert. Kanske med några af hertig Johans handlingar, kanske tillsammans med Mommas; liksom Momma var Uthoff nederländare. Samlingen är ej på långt när så stor som Mommas. En del af Uthoffs handlingar äro förut till riksarkivet öfverlätna.

Det är att hoppas, att de delar af bröderna Mommas och Johan Uthoffs samlingar, som nu äro skilda, sammanföras i det arkiv, der de lämpligast kunna förvaras, och att enhvar af samlingarna ordnas fristående utan någon utgallring af handlingar, som möjligen kunna vara af s. k. allmänt historiskt intresse.

Holger Rosman.

Maria Aurora von Spiegel.

Det var egentligen intet svenskt fruntimmer, hon som slutligen bar namnet Maria Aurora von Spiegel. Född i fjerran östern, har hon dock en kortare tid kunnat kalla sig svenska och — underliga lek af ödet — när hon, som en gång skulle blifva konung August den starkes af Polen älskarinna, döptes, stodo Carl XII och Aurora Königsmarck fadder!

När de kejsrerliga trupperna 1686 eröfrade Ofen och de besegrade muhamedanernes egodelar blefvo segrarnes byte, föllo på den svenske friherren Alexander Erskins lott bland annat fyra sköna turkinnor: Roosia, Eisia, Eminé och Fatima.¹ Eisia uppgaf sig vara född af kristna föräldrar, men hade sedan sin spä-daste barndom varit under turkiskt husbondevälde, så att hon ej ens visste, om hon var döpt eller ej. Roosia och Eminé hade förlorat sina män under belägringen, de hade varit turkiska officerare. Fatima hade, enligt vittnesbörd af tyska kyrkans i Stockholm dopbok, varit hustru åt en muhamedansk prest, äfven han död under belägringen.

Inom kort återvände Erskin, i sin vapenbroder greve Philip Königsmarcks sällskap, till Sverige medförande sitt byte. Om han för egen räkning behöll tre af de qvinnor, krigets rätt gjort till hans slafvinnor, veta vi ej. Den fjerde, Fatima, skänkte han till Aurora Königsmarck; en present, som denna tyckes med stort intresse hafva mottagit. Hon började genast med ifver vinnlägga sig om den unga turkinnans uppfostran, först och främst att bereda henne för den kristna läran. Snart ansågs hon färdig att mottaga dopet, och den 7 november 1686 blef hon, tillika med de tre öfriga, döpt i tyska församlingen i Stockholm. »Je dois baptiser ma fille turque dimanche avec les antres et il me faut

¹ I utländska källor uppgifves ofta att Fatima blifvit tagen i Ofen af fältmarskalken Schönning och döpt i Berlin; en annan berättelse säger, att Philip Königsmarck fann henne klädd i guldbrokad och ädelstenar samt gissar att hon varit en cirkassiska af hög börd. Tyska kyrkans i Stockholm dopbok uppgifver Erskin.

de l'argent pour cela», skrifer Aurora Königsmarck några dagar förut till sin homme d'affaire. Både kostnaden och högtidligheten voro nog stora att döma af alla de personer, som stodo fadder vid detta i en svensk kyrka ovanliga tillfälle. Bland dem sågos drottning Ulrika Eleonora, prinsessan Hedvig Sophia jemte många af Sveriges högst uppsatte män och qvinnor. Fatimas faddrar voro: den då blott fyraårige kronprinsen (sedermera konung Carl XII), riksmarskalken greve Steenbock, fältmarskalken greve Otto Wilhelm Königsmarck, grevarne Erik Steenbock och Philip Königsmarck, baron Alexander Erskin, grefvinnorna Beata Elisabeth De la Gardie, född Königsmarck, Lisa De la Gardie, född Oxenstierna, Maria Lillie, född Steenbock, Hedvig Oxenstierna, född De la Gardie, Görel Lewenhaupt, född Sparre, Ebba Banér, född Lewenhaupt, och fröken Aurora Königsmarck. En lysande samling!

Fatima kallades i dopet Maria Aurora efter sin herskarinna. I sjelfva dopboken har en omkastning egt rum mellan Fatimas och Eminés kristna namn, men detta torde ej förorsaka någon tveksamhet, då det är känt, att fru von Spiegels ursprungliga namn var Fatima, och att hon uppkallades efter sin gudmoder Aurora Königsmarck, som ej finnes antecknad som fadder till flera än en af turkinnorna.

Aurora Königsmarck fortfor att hafva den ömmaste omvårdnad om sin skyddsling och gaf henne den bästa uppfostran, en uppgift som föremålets snabba fattningsgåfvor och medfödda fina sätt att vara gjorde lätt. Från tjenarinna öfvergick hon snart till väninna, och vänskapen dem emellan tyckes hafva trotsat många stormar. Hennes namn förekommer ofta med vänskap nämndt i den Königsmarckska familjens bref. När Aurora Königsmarck efter sin moders död 1691 lemnade Sverige för att bosätta sig i Hamburg, medföljde »die Marie Aurora», som hon vanligen kallas, och hon var äfven följaktig till Dresden och Warschau, der båda gingo samma öde till mötes. Hon har sjelf berättat, att hon vanligen var närvarande vid de dagliga besök, som kurfursten gjorde hos Aurora Königsmarck, »où ils ne faisoient que badiner et jouer ensemble comme des enfans». Kurfursten hade ej många gånger sett Maria Aurora förr än han fattade begär till henne, men det dröjde ganska länge innan han lyckades öfvervinna hennes motstånd, och Aurora Königsmarck sväfvade länge nog i okunnighet om att hon i sin sällskapsdam hade en allt mer gynnad rival, hvilken så småningom alldeles intog sin forna

herskarinnas plats. Konungen öfverhopade Maria Aurora med gåfvor och gifte henne, på vissa villkor, med sin kammartjenare Spiegel, hvilken i belöning för sin obrottsliga lydnad för konungens vilja, blef adlad och utnämnd till öfverstelöjtnant. Fru von Spiegel var en af dem, som den ombytlige monarken verkliggen tyckes hafva älskat, för så vidt hans rymliga och flygtiga hjerta kan sägas hafva varit mäktigt af någon djupare känsla. Han återvände till och med vid flera skilda tider till henne, sedan han tröttnat på dem, som allt emellanåt kommit honom att glömma den sköna turkinnan, samt erkände som sina de barn hon födt, en »ära», som blott vederfors fem af hela hären af hans älskarinnor. Konungens lefnadssätt torde ej hafva förefallit fru von Spiegel så stötande, hon har lättare än sina rivaler kunnat öfverse med — ja kanske, uppvuxen som hon var i harems hemland, funnit det helt naturligt — att hennes älskare »lefde som en turk».

Fru von Spiegel, som hade konungens ynnest att tacka för sin anseliga förmögenhet, tillhörde under hela August den starkes tid det polsk-sachsiska hofvets mera bemärkta personligheter. Hon syntes, äfven sedan hennes intimitet med konungen upphört, alltid i främsta ledet, hvartill, förutom hennes eget kloka uppträdande, mycket bidrog den varma vänskap, hvarmed hon omfattades af den inflytelserika kronstorskattnästärinnan Przebendowska, gunstlingen grefve Flemings nära släkting. När konungen dog, testamenterade han med en hos honom ovanlig minnesgodhet 8,000 talers årsränta till fru von Spiegel.

Hennes barn voro: sonen den kunskapsrike och begåfvade grefve Fredrik August Rutowsky, född 1702, hvilken efter att hafva utmärkt sig i fransk, savoyisk och preussisk krigstjänst slutade som sachsisk generalfältmarskalk, samt dottern Catharina, född 1706, först gift med polacken grefve Michael Bielinsky, en broder till konung Augusts bekanta älskarinna grefvinnan Dönhoff. Från honom skild gifte hon om sig med en fransman i sachsisk tjänst grefve Claude de Bellegarde.

Vi hänvisa i öfrigt till *Vehse: Geschichte der Deutschen Höfe* del 32, hvarest finnes anförd en längre, ganska sympatisk karakteristik öfver denna Carl XII:s och Aurora Königsmarcks gud-dotter af en samtida vid konung Augusts hof Georg Ludvig von Haxthausen.

Adam Lewenhaupt.

Riksvapnet å det nya Riksdagshuset.

Genom tillmötesgående från Arkitekten Aron Johansson har redaktionen blifvit satt i tillfälle att här meddela en afbildning af gipsmodellen till riksvapnet, sådant det är ämnadt att i sten huggas och uppsättas öfver hufvudingången till riksdagshuset. Ett och annat vore väl att härvid anmärka, men må den heraldiskt intresserade allmänheten sjelf döma. Tidskriftens redaktion ställer gerna till förfogande utrymme för de omdömen och uttalanden, som till äfventyrs kunna komma den tillhanda i detta ämne.

Utdrag ur Sigrid Bielkes (g. m. Riksmarsken grefve Gustaf Horn till Björneborg) och Fältmarskalken grefve Nils Bielkes egenhändiga annotationer² om sina närmaste anförvandter.

(Meddel. af grefve Carl Trolle-Bonde.)

I.

Sigrid Bielkes annotationer.

- A:o 1548² d. 27 *Maij* blef min farfar född, den wällborne herr **Thure Nilsson Bielke** på Åkeröö, klockan 2 effter mid-dagen.
- » — 1550 d. 21³ *Maij* drunknade min k. farfarsfar, den wällborne herren herr **Nils Persson Bielke** i *Bråwijken*; d. 29 fants han igen och blef förd till *Åkeröö*; d. 8 *Junij* blef han be-grafven i Betna kyrkia.
- » — 1545⁴ d. 16 *Novemb.* i vågens tecken blef min farmor, fru **Margareta Sture**, gref **Svante Stures** dotter, emällan 1 och 2 effter middagen född.
- » — 1559 d.⁵ 2 *Decemb.* blef hennes syster fru **Christina Sture** imällan 9 och 10 på *Hörningsholm* i gamla frustugan född.

² Dessa annotationer finnas inbundna i en volym förvarad vid Säfstaholm samt betecknad med n:r 126 jemte påskriften: »*Genealogica*».

³ I Ättartaf. står 1552.

³ I » » 20 maj.

⁴ I » » 1547.

⁵ I » » 22 Dec.

GIPSMODELL TILL RIKSVAPNET ÖFVER DET BLIFVANDE RIKSDAGSHUSETS
HUFVUDINGÅNG.

(FOTOGRAFI EFTER NATUREN AF MARTIN & C:o.)

- A:o 1577¹ d. 29 *Septemb.*, som war *Michelsmässodag* i *Refle*, stod min sahl. swärfaders bröllop; den wällborne herren her **Carl Hindrichson Horn** med fru **Agneta Delvich**.
- » — 1578² d. 2 *Septemb.*, om mårgonen kl: 7 blef deras första sohn hr **Hindrich Horn** född.
- » — 1579 d. 29 *Novemb.* om aftonen emällan 4 och 5 blef hr **Evert Horn**³ född, den Gud tog utur denna werlden d. 4 *Decemb.*
- » — 1581 d. 19 *Febr.* klockan 9 om aftonen blef Jungfru **Helena Horn**⁴ född.
- » — 1582 d. 13 *Febr.* om aftonen klockan 9 blef Jungfru **Magdalena**⁵ född i *Narfven*.
- » — 1583 d. 15 *Septemb.*, som war en *Söndag*, klockan 2 effter middagen i *Narfven* blef hr **Claes Horn**⁶ född.
- » — 1585⁷ d. 11 *Junij* om aftonen klockan 8 wid *Hapsala Slott* blef hr **Evert Horn** född.
- » — 1586 d. 19 *Decemb.* om aftonen emällan 4 och 5 wed *Wenden* blef hr **Carl Horn**⁸ född.
- » — 1588 d. . . . blef Jungfru **Christina Horn**⁹ född wed *Kagas*.
- » — 1590 effter *Narfwiska* belägringen föddes i *Refle* d. 26 *Junij* om midnattstid Jungfru **Elsa Hofn**.¹⁰
- » — 1592 emellan d. 22 och 23 *Octob.* om natten klockan 11 blef min dygdige och kiäre herre född, den högwällborne herren **Gustaf Horn** i sin faders fängelse på *Örenby* (*Örby*).
- » — 1594 d. 13 *Febr.* om natten klockan 3 blef Jungfru **Anna Horn**¹¹ wed *Kagas* född. Har nu min Swärfader haft 14 barn, men jag wet nu intet wist deras namn.
- » — 1617 d. 1 *Junij* stod min sahl. Faders Bröllop,¹² hr **Nils Bielke** med min sahl. moder fru **Catarina Oxenstiena Bengtsdotter** och stod det på *Stegeborg*.
- » — 1618 d. 11 *Novemb.* blef min kiäre broder hr **Thure Bielke** född på *Åckeröo* up i stenhuset i frustufwan klockan 8 om aftonen.
- » — 1620 d. 26 *Octob.* är iag född på *Åckeröo* up i stenhuset, klockan 4 om aftonen om en *Fredag* i *Fiskens* teckn.
- » — 1622 d. 29 *April* blef min syster Jungfru **Margareta Bielke**¹³ född på *Erfwalla* upp i stenhuset i sahl. moders cammare om måndagen klockan 2.

¹ I Ättartafl. står intet årtal.

² I » » 1758 (tryckfel) och ingen dag.

³ I » » han ej.

⁴ I » » hon ej.

⁵ I » » hon ej.

⁶ I » » hvarken år ell. dag.

⁷ I » » 1581 och ingen dag.

⁸ Om honom står i Ättartafl. blott: »† ogift före 1611».

⁹ Finnes ej upptagen i Ättartafl.

¹⁰ Antagl. samma som i Ättartafl. benämnes »Elin † ung».

¹¹ Upptages i Ättartafl. som 3:e barnet utan årtal.

¹² I Ättartafl. står icke något årtal angifvet.

¹³ I » » hon angifwen som äldsta barnet utan årtal.

- A:o 1624 d. 16 *Febr*¹ afsomnade min sahl. kiära fru moder sackta och stilla och lätt sielf både ögon och munnen till och blef hon död på Åckeröö i sin cammare klockan öfwer 1 om mid-dagen, min kiära moder fru **Catarina Oxenstierna**, Gud frögde hennes dygdiga siähl i Guds rike och förläna henne en frögdefull upståndelse med alla Christtrogna och trösta oss k. Barn, som nu så trogen och dygdig moder hafwer mistadt.
- » — 1626² Midsommardagen, som war om en Söndag här i *Stockholm* i Bielkiska huset dödde min sahl. k. herr fader, den wällborne herren hr **Nils Bielke** om natten klockan 12. Gud frögde hans siähl i sitt ewiga rike och förläna honom en frögdefull upståndelse med alla Christtrogna och trösta oss alla, som nu altid har måst saknat så kiärt.
- » — 1626 det samma åhret, som war om hösten der efter, så kom wij till vår morbroder herr **Gabriel Bengtsson Oxenstierna** här i *Stockholm*, och woro wij der in till dess vårt Bröllop stod.
- » — 1628 d. 28 *Aug.*³ stod min k. herres första Bröllop med syster **Christina Oxenstierna** i *Stockholm*.
- » — 1629 d. 18 *Aug.* blef hans äldsta dotter Jungfru **Agneta Horn** född i *Riga*.
- » — 1630 d. 23 *Aug.* blef hennes son³ **Axel Horn** född på *Herlinge*.
- » — 1631 d. 8 *Aug.*⁵ i *Stettin* blef hans k. huusfru, Fru **Christina Oxenstierna** död; Gud frögde hennes siähl och förläna henne en frögdefull upståndelse med alla Christtrogna.
- » — 1634 d. 27 *Aug.* blef min k. herre fången i *Nörlinge* slachting af de Beijerska och satt han fången till A:o 1642 d. . . . *Martij* slapp han lös och kom hit till *Stockholm* i *Augusti*.
- » — 1643 d. 22 *April* blef iag förlofwad med min k. herre här i *Stockholm*; det samma åhret stod vårt Bröllop d. 9 *Julij* här i *Stockholm* i herr **Lars Sparres** huus, tillika med min k. systems⁶ Bröllop och stod de båda isänder om en Söndag.
- » — 1644⁷ i *Landscrona*, som war en Söndag, d. 8 *Sept.* efter middagen emällan klockan 4 och 5 blef min första dotter född **Anna Catharina Horn**. Om Lördagen i densamma månaden, som war d. 14 om aftonen emällan klockan 8 och 9 i *Landscrona*, afsomnade hon i en sahlig stund af hiertesprång — » — och är hon begrafven i *Stockholm*.
- » — 1646 d. 7 *Febr.* om aftonen klockan 9 om en Lördag blef mina Twillingar⁸ födda här i *Stockholm*, den första heter **Christina**, den andra heter **Ebba Sigrid Horn**, och blefwo de intet mehra än 3 timmar och war klockan 12 då de af-

¹ I Ättartaf. står icke hennes dödsår.

² I » » att han dog 1625.

³ I » » ej dagen utsatt.

⁴ I » kallas han Gustaf.

⁵ I » står ej dagen utsatt.

⁶ I » » » Margaretas bröllopsdag angifven.

⁷ I » » » årtal och blott namnet Anna.

⁸ I » » stå inga namn och inga årtal.

somnade båda. Gud frögde deras sjäklar och trösta oss som de kiära barnen måste sakna så hastigt; begrafna i *Stockholm*.

- A:o 1647 d. 17 *Octob.* emällan 9 och 10 om en Söndag blef min dotter **Helena**¹ **Horn** född i *Refle* och blef hon d. 25 christnat.
- » — 1648 Om Tisdagen d. 2 *Maij* om middagen klockan 11 efter 10 dagars siukdom afsomnade på *Malla* af stora mäslingen min kiära dotter **Helena**. Gud frögde hennes siähl och trösta oss, som så många af våra kiära barn måste mista; och blef hon begrafven i *Refle* och war hon 28 weckor, 1 dag, 13 timmar gammal.
- » — 1648 Om en Lördag d. 14 *Octob.* om natten emällan klockan 11 och 12 i *Stockholm* blef min lilla dotter **Maria Eleonora Horn**² född. Gud låte henne länge lefva; d. 19 blef hon christnat.
- » — 1650 Om en måndag d. 28 *Octob.* efter middagen klockan 4 blef min son **Gustaf Carl Horn** född i *Stockholm*; d. 4 *Novemb.* blef han christnat.
- » — 1652 d. 24 *Maij* om en Måndag om aftonen klockan 6 blef min lille son **Evert Horn** född i *Refle* och blef han christnat d. 2 *Junij.*
- » — 1652 Om en Onsdag, som war d. 28 *Julij* om middagen klockan 12 blef min lilla dotter **Maria Eleonora** död i *Refle*, då hon war 3 åhr, 9 månader, 14 dagar, 1 stund och blef död om natten klockan 12 af det röda durchloppet, tå hon har warit siuk i siu dagar. Gud frögde hennes siähl i Guds rike och trösta oss, som nu et så vackert och kiärt Barn måste mista och sakna, och blef hon begrafven i sin farfars graf i *Refle*.
- » — 1653 Om Onsdagen, som war d. 14 *Sept.* om natten klockan 2 blef min lilla dotter **Eva Horn** född i *Riga* och blef hon christnat d. 25 *Sept.* Gud låte henne länge lefwa, oss arma föräldrar till hugnad.
- » — 1654 d. 3 *Julij* om en måndag har nu Gud åter på nytt så högt bedröfwat vårt huus och har behagat att hädankalla af denna werlden klockan 11 om middagen min lilla kiära och wackra son **Gustaf Carl** efter 5 dagars utståndens siukdom; och åter oss till så mycken större sorg densamma weckan om Fredagen derefter som war d. 7 *Julij* efter 3 dagars utståndens siukdom war ende kiäre sohn **Evert Horn**, som Gud ock behagat hädankalla af denna onda werlden klockan 4 efter middagen. Båda dödde i *Riga*, båda af en siukdom, som war af Blodsoot. Gud frögde deras skiöna och wackra sjäklar i Guds rike och förläna dem en frögdefull upståndelse med alla Christtroгна, och trösta oss nu så högt bedröfwade föräldrar, som nu i en så stor sorg har måst lefwat och har nu lefwat våra kiära enda söner ut; och war **Gustaf Carl Horn**, när han blef död, 3 åhr, 8 månader, 4 dagar och 18 timmar och **Evert**

¹ I Ättartafl. stå inga namn och inga årtal.

² I » » oriktiga namn och inga årtal.

war när han dödde 2 åhr, 1 månad, 12 dagar och 22 timmar och blefwo de båda begrafne i *Riga* i domkyrkian och har iag nu tagit deras k. små lijk derifrån och fördt dem hijt till *Stockholm* i vår graf.

- A:o 1655² d. 14 *Sept.* om en Fredag om mårgeonen klockan öfwer 10 är min lilla flicka född i *Stockholm*; d. 20 *Sept.* är hon christnat och heter hon **Hedwig Lowisa Horn**. Gud låt henne lefwa Gud till ähra och oss till hugnad.
- » — 1657 d. 15 April drog min aldra kiäraste herre här ifrån mig och war åth grentzen till *Scara* om en Onsdag; d. 20 April blef min aldra kiäraste herre siuk i *Blacksta* kroug, det war och om en Måndag. D. 10 *Maij*, som war om en Söndag effter middagen emällan klockan 1 och 2 i *Scara* afsomnade nu min sahlige aldra kiäraste, dygdige, trogne och kiäre herre, den wällborne herren herr **Gustaf Horn**. Gud frögde hans dygdige, trogne och ädle siähl och förläne honom en frögdefull upståndelse med alla Christtrogna på den yttersta herrrens dag, och Gud som allena är rijk och tröst och nåd och barmhertighet, han tröste mig, som nu en så dygdig, trogne och kiär man och make har mist och nu så högt honom måste sakna och trösta mig och mina bedröfwade små faderlösa barn, som nu i en så hiertans sorg lefwa måste efter. Och på samma Söndag, den bedröfweliga dagen, de 10 *Maij* A:o 1657 som min sahl. herre Ricksfäldtherren afsomnade war då det *evangelium*, som *S:t Johannes* beskrifwer uti det 16 capitel: »Men nu går iag till honom, som mig sendt hafwer och ingen af Eder spör mig hvart iag går etc».
- » — 1660 d. 12 *Aug.* här i *Stockholm* om en Söndag blef min sahl. herre begrafwen i *S:t Jacobs* kyrkia. Lijktext: 2 *Sam.* 3 v. 31. »Men *David* sade till *Joab* och allt folket, som med honom war, rifwen Edra kläder sönder — —.»
- » — 1664 d. 14 *Sept.* blef min k. dotter **Eva Horn** med hr grefwe **Nils Bielke** förlofwad på *Mälby*.
- » — 1669 d. 21 *Sept.* stod deras Bröllop här i *Stockholm*.
- » — 1672 d. 11 *Juli* om en Fredag om mårgeonen klockan 3 war min k. dotter, Fru **Eva Horn**, förlössad och har Gud gifwit henne en liten wacker gosse, och han blef straxt christnat och het **Gustaf** och han blef straxt samma mårgeon död kl. 5.
- » — 1674 d. 21 *Januarij* på *Wijk* war min k. dotter, Fru **Eva Horn**, förlössad om en Onsdag om mårgeonen kl: — — och i Skyttens teckn och gaf Gud henne en liten wacker sohn och wart döpt och het **Ture** och blef död 3 timmar efter han war född.

² I Ättartafl. står ej födelseåret angifvet.

II.

Nils Bielkes annotationer.

- A:o 1644 d. 7 *Febr.* är iag födder hijt till werlden i *Stockholm*.
 —»— 1648 d. 11 *Maij*¹ blef min sahl. fader död i *Stockholm*.
 —»— 1652 d. 21 *Martij*² dödde min sahl. moder på *Sahlstad*.
 —»— 1661 d. 5 *Martij* reste iag till Frankrijke med grefve **Clas Tott**.
 —»— 1664 d. 20 *Febr.* kom iag tillbaka hem till *Stockholm*; d. 14 *Sept.* blef iag förlofwad med min k. hustru på Mälby.
 —»— 1669 d. 21 *Sept.* stod vårt Bröllop i *Stockholm*.
 —»— 1672 d. 20 *Juli*³ föddes vår äldsta son **Gustaf** i *Stockholm*, som samma dag dödde.
 —»— 1674 d. 17 *Febr.*⁴ föddes vår andra son **Thure** på *Wijk*, som samma dag dödde.
 —»— 1677 d. 13 *Decemb.* föddes i *Stockholm* vår äldsta dotter **Eva**.
 —»— 1679 ^{23/13} *Novemb.* föddes i *Paris* vår 3:je son **Adam**, som samma dag dödde.
 —»— 1681 ^{12/2} *Novemb.* föddes i *Paris* vår andra dotter **Sigrid Catharina**.
 —»— 1683 d. 12 *Juli* föddes i *Stockholm* vår fjerde son **Carl Gustaf** klock. 6 om aftonen.
 —»— 1684 d. 22 *Nov.*⁵ föddes i *Stokholm* vår femte son **Thure Gabriel** kl: 9 förmiddagen.
 —»— 1687 d. 10 *Sept.*⁶ föddes i *Stetin* vår tredie dotter **Christina Anna** kl: 7 om mårgonen.
 —»— 1688 d. 9 *Nov.*⁷ föddes i *Wismar* vår 4:de dotter **Ulrica Ebba** kl: 4 om mårgonen.
 —»— 1693 d. 30 *Nov.*⁸ föddes i *Stetin* vår 5:te dotter **Sophia Charlotta** kl: 7 om mårgonen och dödde dersammastädes d. 1 *Januar.* 1696 kl: 5 om aftonen.
 Alla våra k. Barn, som Gud hafwer behagat till sig i den ewiga glädien hädankalla, äro uti *Tensta* begrafna wordna.
 —»— 1695 d. 6 *Januari* stod vår äldsta dotters **Evas** bröllop i *Stetin* med gref **Abraham Brahe**.
 —»— 1705 d. 25 *April* stod vår äldsta sons **Carl Gustafs** bröllop i *Stockholm* med Fröken **Brita Sophia Horn**.
 —»— 1705 d. 4 *Octob.*⁹ stod vår dotters **Christina Annas** bröllop på *Sahlstad* med **Generallieutenanten Carl Gustaf Mörner**.

¹ I Ättartafl. står d. 31 Juli.² I » » ej dag angifven.³ Enl. Sigrid Bielkes annotation d. 11 Juli } (stämmer m. Ättartafl.).⁴ » » » d. 21 Januari }⁵ I Ättartafl. står d. 3 Dec.⁶ I » » 1688 d. 10 Dec.⁷ I » » 1689.⁸ I » » d. 10 Nov.⁹ I » » d. 17 Oktob.

- A:o 1706 d. 14 *Sept.* stod vår dotters **Sigrid Catharinas** bröllop på *Sahlstad* med grefven **Johan Georg Fleming** och d. 16 förlofvades vår dotter **Ulrica Ebba** med Gref **Fredrich Wilhelm von Sparr**.
- » — 1707 d. 24 *Nov.* stod vår dotters **Ulrica Ebbas** bröllop på *Erfvalla* med ofvanbem-te gref **von Sparr**.
- » — 1715 d. 12 *Maij* är vår yngste sohn **Thure Gabriels** bröllop stått på *Högstad* i *Skåne* med fröken **Charlotta Christina Piper**.
- » — 1697 d. 26 *Aug.* föddes i *Stetin* kl: 3,²⁰ minuter efter midnatten uti Leijonets tecken om en Onsdag vår dotterson **Nils Brahe** med en stor segerhufwa.
- » — 1698 d. 12 *Aug.* föddes i *Stetin* vår dotterson **Carl Gustaf Brahe**, som straxt dödde.
- » — 1699 d. 14 *Julij*¹ föddes i *Stetin* vår dotterson **Abraham Brahe**, som lefde allenast 3 dagar.
- » — 1701 d. 18 *Sept.*² föddes i *Stockholm* kl: $\frac{3}{4}$ på åtta om aftonen uti Leijonets tecken om en Onsdag vår k. dotterson **Per Brahe**.
- » — 1703 d. 18 *Febr.* föddes i *Stockholm* kl: $\frac{3}{4}$ på tolf om middagen uti Leijonets tecken om en Onsdag vår dotterson **Magnus Brahe**.
- » — 1704 d. 25 *Aug.*³ föddes om aftonen kl: 10 och 10 minuter om en Torsdag i *Stockholm* vår dotterdotter **Ulrica Juliana Brahe**.
- » — 1706 d. 12 *Januar.*⁴ half tolf om natten föddes om en fredag uti Oxens tecken i *Stockholm* vår sonson **Nils Bielke**.
- » — 1706 d. 2 *Febr.*⁵ föddes i *Stockholm* uti Skyttens tecken om en Fredag vår dotterdotter **Eva Christina Brahe**.
- » — 1706 d. 14 *Decemb.* 7 minuter för klockan 12 om middagen föddes i *Stockholm* om en Fredag i kräftans tecken vår sondotter **Eva Bielke**.
- » — 1707 d. $\frac{29}{19}$ *Octob.* är födder i *Berlin* vår dotterson **Friedrich Fleming**.
- » — 1707 d. 26 *Novemb.* föddes i *Stockholm* vår sondotter **Brita Catarina Bielke**, som den 29⁶ *ejusdem* där dödde.
- » — 1708 d. 6 *Maij* $\frac{3}{4}$ på 8 om aftonen uti Stenbockens tecken om en Onsdag föddes i *Stockholm* vår dotterson **Gustaf Brahe**, som der dödde 1710 d. — —.
- » — 1708 d. $\frac{8}{29}$ *Nov. Oct.* är vår dottersohn **Georg Friedrich Sparr** födder på *Tramp* uti *Mark Brandenburg*.
- » — 1709 d. 5 *Febr.* kl: 10 och 10 minuter förmiddagen föddes i *Stockholm* om en Fredag uti Oxens tecken vår sonson **Gustaf Bielke**, som den 3 April⁷ dödde.

¹ I Ättartafl. står 1700 d. 31 Januari

² I » » d. 12 Sept.

³ I » » d. 24 Aug.

⁴ I » » d. 12 Febr.

⁵ I » » d. 26 Jan.

⁶ I » » ej dödsdagen angifven.

⁷ I » » ej dödsdagen upptagen

- A:o 1709 d. 16 *Febr.* kl: 10 minuter före 5 om aftonen föddes på *Geddeholm* vår dotterdotter **Ulrica Christina Mörner** om en Tisdag uti vågens teckn och christnades dagen efter d. 17 *Febr.*
- » — 1709 d. — *Febr.* är vår dotterdotter **Sophia Lovisa Fleming** födder i *Berlin* och dödde den $^{13}/_2$ Maj 1710.
- » — 1709 d. 6 *Octob.* $^{3}/_4$ på 11 förmiddagen är vår dotterdotter **Sigrid Brahe** födder i *Stockholm* om en Onsdag uti Fiskarnes teckn.
- » — 1710 d. $^{16}_5$ *Febr.* är i Paris vår sonedotter **Sigrid Christina Bielke** födder om en Söndag i vågens teckn.
- » — 1710 d. $^{12}_2$ *Martij* är på *Tramp* i *Brandenburg* födder vår dotterdotter **Eva Wilhelmina von Sparr**.
- » — 1710 d. $^{16}_5$ *Maij* är i *Berlin* vår dotterdotter **Sophia Lovisa von Fleming** födder och kallat så alldenstund den förra dottern är igenom döden afgången dagen tillförrene.
- » — 1711 d. 4^a *Januari* föddes på *Esplunda* vår dotterdotter **Sigrid Mörner** kl: 7 och 23 minuter om mårgonen uti kräftans teckn och christnades samma dagen.
- » — 1711 d. $^{3}_{24}$ *Aug.* $^{24}_{24}$ *Julij* är vår soneson **Thure Bielke** födder i *Stetin* och straxt christnades, tecknet war Stenbocken och är han födder med en segerhufwa.
- » — 1711 d. 27 *Decemb.* är vår dotterdotter **Friederica von Sparr** födder på *Tramp* uti *Mark Brandenburg*.
- » — 1712 emällan d. 17 och 18 *Decemb.* är vår dotterson **Nils Mörner**³ födder i *Götheborg* och dödde där 1713.
- » — 1713 d. $^{21}_{1}$ *Januar.* 1 *Febr.* om en Onsdag klock. 4 om mårgonen är vår dotterson **Nils Wilhelm von Sparr** födder på *Tramp* i *Brandenburg*.
- » — 1713 d. — *Maij* är vår sonedotter **Catharina Bielke** födder på *Sköfse* i Småland.
- » — 1714 d. $^{27}_{16}$ *Aug.* $^{16}_{16}$ *Aug.* är vår dotterson **Carl Gustaf von Sparr** födder på *Tramp* i *Brandenburg*.
- » — 1714 d. $^{24}_{13}$. . . är vår dotterdotter **Johanna Catharina von Fleming** födder i *Pohlen* på *Ludomirs*.

¹ I Ättartaf. står d. 5 Febr. som hennes födelsedag.

² I » » d. 18 Januari.

³ I » » Nils utan årtal som äldre än systrarna och † 1718.

En ambassadörs följe på 1600-talet

(meddel. af Fröken Ellen Wester).

När grefve Magnus Gabriel De la Gardie år 1646 i egenskap af ambassadör från svenska drottningen till konungen af Frankrike befann sig i Paris, afsände han den 18 oktober en artighetsskrivelse till Landt-grefvinnan af Hessen. Denna skrifvelse, i och för sig sjelf af obetydligt intresse, finnes ännu i Hessiska statsarkivet i Marburg. I densamma finnes inlagd en lös lapp, hvarpå följande, såväl ur kulturhistorisk som biografisk synpunkt intressanta, förteckning öfver ambassadörens talrika följeslagare blifvit uppgjord:

»Rolle du monde que Mons. Le Comte de la Garde, Ambassadeur Extraordinaire de sa Mt^e de Suède, mene avec luy.

Le comte Jacob — frère de Mr	Pages	14.
L'Ambassadeur.	Valets de pied	6.
Strasborger, Conseiler de L'Am-	Jacquays	12.
bassadeur.	Gardes	8.
Wilhelm Taube.	M ^{rs} . d'Hostel	2.
Charles Soope.	Pourvoyeurs	4.
Secret ^{re} Bath.	Valets de chambre	4.
Steen Bielcke.	Homes d'Armes	2.
Nils Banér.	Barbiers	3.
Berond Taube.	Sommeill ^{rs}	2.
Gustav Clöth.	Gardeurs de Vaisselle	2.
Charl. Sparre.	Trompettes	2.
Jean Denhof.	Cuisiniers	6.
Le Medecin Sparman.	Valets de Corps	6.
	Musiciens	8.

Ces mess. sont gentils-hommes de la Reine.

{	Tischenhausen.
	Schlippenbach.
	Schening.
	Erich Linde.
	Jacob von Taube.
	Friesendorf.
	Herm. Lode.
	Anrep.
	La Varene.
	Ply.
Lillectrona.	
Charl. Pauli.	

Les volontaires.

Brethold.	Erich Sparre
Otto Reinhold Taube.	Frederic Sparre.
	Abrah. Leijenhuff.
	Frants Bannier.
	Cruse.
	Axel Tott.
	Törnechild (Törnschöld?)
	(Wilh.) Sparre.
	Lillie.

Bagge.
 Lagge (Cagge?)
 Ribbingk.
 Gustav Lillie-crona.
 Mr Erich.
 Her Israel.
 Vaijenheime. (?)

Echelbach.
 Laurelius.
 Lyneus.

Tant M^{rs} que Valets 15 ou 20
 Gentilshommes, qui sont à Paris,
 qui se joindrons avec Mr L'Am-
 bassadeur.

Text till porträtten.

10. *Drottning Maria Eleonoras* lefnadsöden äro alltför allmänt kända för att här erfordra en närmare framställning. Strängt bedömd af de fleste häfdatecknare, hvilka på henne använt måttstocken för mäns uppskattande utan att taga i betraktande qvinnonaturens egenheter, har drottningen på sednaste tiden blifvit ansedd blott som sin gemåls rodocka. Biskop Franzén i sitt tal »om Svenska Drottningar» gör henne mer rättvisa och glömmar ej att, jemte hennes egenheter, framhålla hennes goda egenskaper af öm maka, trogen gemål och djupt sörjande enka. Att hon som Enkedrottning och moder fann sig tillbakasatt genom att vara utesluten från förmyndar-regeringen och dotterns uppfostran — det var naturligt och det måste henne förlåtas. När så Drottning Christinas förmyndare ej ville tillåta Enkedrottningen att utan deras tillstånd resa, var det förklarligt, att hon beslöt att undfly de besvärliga riksherrarne och lemna ett land, som ej inrymde personlig frihet för henne, och der hon icke trufdes. Tidens rådsprotokoller intyga de stränga ord, som fälldes om Enkedrottningen af förmyndarne. Det föreslogs att utesluta hennes namn ur förbönerna för de Kungliga. Riksmarsken (Jakob De la Gardie) menade, att Enkedrottningen hade förtjenat att behandlas som Sigismundus och föreläggas att inom viss tid återkomma vid äfventyr att annars förlora sitt lifgeding. Landtmarskalken (Lars Sparre) särskildt tillkallad, beskärnade sig såväl öfver Enkedrottningens skrymtaktiga fastande på Gripsholm (hvarigenom hon aflägsnat betjeningen, isolerat sig, vilseledt väktarne och kunnat obemärkt fly) såsom ock öfver hennes »arga och onda uppsåt». Doctor Gavelius,² likaledes kallad till rådet, erinrade, att Enkedrottningens morgongåfva ej vore »*dominium*» utan kunde återfordras »ob ingratitudinem et atrocem injuriam». Man beskärnade sig i rådet äfven öfver enkedrottningens sätt att i Wolgast hafva »trakterat Konungens kropp» (medelst hjertats uttagande) och förslaget att »afdraga huden af sin herre och ikläda honom andra kläder». Det der-efter i protokollet för den 11:te januari 1641 införda enstaka ordet »Vaxduken» får väl anses såsom en uppgift om den tillärnade dräktens

² Borgmästare i Stockholm, en af städernas deputati.

hufvudbeståndsdel. Rikskansleren ansåg emedlertid, att fast Enkedrottningen ibland varit ett huskors (»malum domesticum») för sin af lidne gemål, så borde man »för fäderneslandets reputation» öfva undseendets dygd mot henne och ej genom lifgedingets indragning utsätta en Enkedrottning för att tigga utomlands. Och dervid blef det. De barska riksråden gåfvo med sig: efter några år återkom Enkedrottningen och dog på Stockholm slott våren 1655, då drottning Christina var i Bryssel.

C. Burenstam.

11. *Ebba Margareta Banér* en dotter till den bekante riddarhuspolitikern och ifrige förfäktaren af hertigens af Holstein rätt till svenska kronan generallöjtnanten friherre Johan Banér och dennes maka Ulrika Kristina Wellingk, den än mer bekante grefve Mauritz Wellingsks dotter, föddes 1710 och blef vid unga år hofvröken hos drottning Ulrika Eleonora. År 1730 ingick hon giftermål med den som yngling från Estland inflyttade generalmajoren Gustaf Fredrik von Rosen, en tapper karolin, som varit hjetekonungens följeslagare på den äfventyrliga ridten från Turkiet till Stralsund, och som sedermera upphöjdes till både riksråd och grefve. Äktenskapet blef emellertid mycket kortvarigt, ty redan året derpå afled den unga frun, efter att hafva gifvit lifvet åt en son, hvarom se här nedan.

Det kan tilläggas, att friherrinnan Ebba genom nyssnämnde son är stammoder till den svenska grefliga ätten von Rosen samt att ett porträtt af henne jemväl finnes intaget i det af grefve C. Trolle-Bonde utgifna arbete öfver riksmarskalken grefve Carl Bonde.

N. v. D.

12. *Grefve Corfitz Beck-Friis*, en sonsons son till den danske adelsmannen Corfitz Beck, som 1723 introducerades å svenska riddarhuset och som några år derefter till sitt lade farmoderns slägtmann Friis, samt en son till hofmarskalken Corfitz Ludvig Beck-Friis, hvilken 1791 jemte farbrodern riksrådet Joakim Beck-Friis upphöjdes i grefligt stånd, var född 1801. Efter afslutade universitetsstudier blef han vid 19 års ålder auskultant i hofrätten öfver Skåne och Blekinge. 3 år senare utnämndes han till kammarherre. Han lemnade emellertid snart embetsmannabanan för att egna sig åt jordbrukarens värf och tillträdde efter faderns död Sveriges enda grefskap, det af riksrådet Beck-Friis stiftade fideikommisset, bestående af Böringe kloster i Skåne och Fiholm i Södermanland. Tillika egare af Bosjö kloster i Skåne, egnade han sig med mycken omsorg och duglighet åt vården af dessa ansevärd jordegendomar, hvilka under hans ledning betydligt förkofrades. För sina förtjenster härutinnan kallades han ock till ledamot af landtbruksakademien, hvarförutom han 1860 erhöi Vasaordens kommandörskors. Tio år senare afled han på ett af sina gods, efterlemnande tre söner, hvilka alla gjort sig bemärkta i vårt offentliga lif.

Af en mycket stark kroppsconstitution, godmodig och vänsäll, glad sällskapsmenniska och oförtruten jägare, insigtsfull landthushållare

och omtänksam husfader var greve Corfitz Beck-Friis en värdig representant för sin tids svenske jorddrottare.

N. v. D.

13. *Grefvinnan Ulrika Dohna* var dotter af majoren greve Fredrik Magnus Stenbock och Ebba Margareta De la Gardie samt sondotter till hjelten vid Helsingborg fältmarskalken greve Magnus Stenbock. Hon föddes 1732 och gifte sig vid 30 års ålder med korpralen vid Lifdrabanterna greve Abraham Achates Alexander Dohna. Några år senare lemnade greve Dohna krigs- och hofstjensten som öfverstelöjtnant och slog sig med familj ned på sitt gods Stjernerund i Nerike. Då den helt nära denna egendom belägna staden Askersund 1776 nedbrann, visade grefvinnan Dohna mycket deltagande för det här af alstrade eländet och lyckades äfven, tack vare verksamt bistånd af sin syster hofmästarinnan grefvinnan Rosen, genom insamlingar bland de kungliga och hoffolket hopbringa en betydlig summa till de nödlidande stadsbornas understöd. Hon afled 1783, efterlemnande en dotter och tre söner, med hvilka grefliga ätten Dohna i Sverige utslöcknade.

N. v. D.

14. *Ulrika Eleonora von Fersen*, den sedan så ryktbara grefvinnan Höpken, föddes 1749 i ett hem, der allt andades skönhetsinne, harmoni och lifsglädje. Hennes far, öfverhofjägmästaren greve Carl von Fersen, var en af sin tids vackraste, gladaste och mest konstnärligt begåfvade ädlingar, och hennes mor, Charlotte Sparre, högt prisad för skönhet och älskvärdhet, hade i sina unga dagar under namn af »la charmante rose» väckt sjelfva Versailleshofvets beundran. Äldst af fem systrar, alla strålande af fägring och behag, anställdes Ulla Fersen tidigt vid hofvet, der hon genast blef föremål för dess unga kavaljerers hyllning och beundran. I främsta ledet af tillbedjarnes skara trädde en prins af blodet, den unge, älskvärde hertig Fredrik, hvilken i häftigheten af sin kärlekslåga ville göra den vackra Ulla till sin gemål. Mäktiga hinder uppreste sig dock mot denna plans förverkligande. Man bortgifte i stället den nu 21-åriga skönheten med den med henne jemn-åriga kaptenen friherre Nils von Höpken, känd som en af sin tids vackraste karlar. De första åren af detta äktenskap skildras som ovanligt lyckliga. De unga makarne voro lidelsefullt förälskade och njöto i fulla drag af sin sällhet. Men snart började Höpkens mindre älskvärda sidor att framträda. På spel och dryckenskap hade han redan före sitt äktenskap offrat en stor del af sin faders ej obetydliga förmögenhet. Dessa passioner återtogo nu sitt herravälde öfver den lättsinnige ynglingen, han blef under deras inflytande rå och brutal, och hans stolta unga maka drog sig djupt kränkt tillbaka till sin gamla triumfplats hofvet. Flera försök till närmande makarne emellan gjordes men förgäfves. Höpken förföll alltmera, till dess han vid 31 års ålder afled.

Den unga grefvinnan, vorden statsfru hos drottning Sofia Magdalena, egnade sig nu uteslutande åt det glada, skimrande hoflifvet, bland

hvars mest glänsande stjernor hon allmänt betraktades. Endast hennes yngre syster grefvinnan Augusta Löwenhielm och hennes några år äldre fränka grefvinnan Lovisa Meijerfelt kunde göra henne första rummet stridigt. De tre voro hofvets mångbepriade och besjungna gracer, de skönhetsens gudinnor, å hvilkas altaren den tidens eleganta kavaljerer täflade att nedlägga sin hyllning. I motsats till sin näpna och graciösa syster skildras grefvinnan Höpken som en imponerande skönhet. Hon var stor och synnerligen välväxt med anletsdrag, hvilka af Gustaf III ansågos värdiga att pryda den Venusbild, som på hans beställning framkallades af Sergels mejsel. Med sitt fagra yttre förenade hon en sprittande lifsglädje, en yster käckhet och en mångfald af talanger, hvilka tillförsäkrade henne en af de främsta rolerna vid alla hofvets lustbarheter och tidsfördrif, vare sig det gälde att säkert och elegant föra sin häst i en karusell, att med smidighet och grace dansa en kadrilj, att i en spirituel konversation lekande behandla vittra och konstnärliga frågor eller att med öfverlägsen förmåga spela och sjunga på hofvets teater. Hennes blixtrande qvickhet var äfven mycket beundrad, ehuru hennes bitande infall ofta befunnos nog vägade. Härjämte egde hon en fast och pålitlig karakter och »var sina vänners redliga vän». Detta visade hon äfven 1789, då konungen bröt med adeln och lät häkta dess ledare, bland dem hennes egen farbror. Utan tvekan uppoffrade hon nu sin lysande ställning och drog sig för alltid tillbaka från hofvet. År 1797 trädde hon i nytt gifte med öfverste Georg von Wright, som i många år egnat henne en ridderlig hängifvenhet, men blef tre år senare ånyo enka. Hon lefde ytterligare ett decennium, egnande sig på äldre dagar alltmera uteslutande åt sina husmoderliga pligter, nu lika enkel och sparsam som hon förr varit fallen för yppighet och nöjen. Sitt glada lynne och sin spelande qvickhet synes hon dock hafva bevarat, och personer, hvilka vid denna tid kommo i beröring med henne, kunde ej nog beundra hennes spirituella om ock understundom något fria konversation. På så sätt framlefde hon praktisk och klok, glad och sund sina återstående dagar, till dess hon vid 61 års ålder afsomnade, efterlemnande endast en son, född i hennes första äktenskap.

Såsom en af de mest tjusande representanterna för det gustavianska tidehvarvet med dess glada, käcka sorglöshet, dess frivola men af konstsinnet förädlade nöjeslystnad, dess spirituella, älskvärda umgängeston, dess vittra, artistiska smak och dess skönhetsdyrkan framstrålar för efterverlden Ulla von Fersens bild, smydd af minnets fagreste rosor.

N. v. D.

15. *Grefve Adolf Fredrik Nils Gyldenstolpe* var född 1799 och ättling i 5:te led af den lärde Mikael Wexionius, som 1650 undfick adlig sköld och hvars son blef kongl. råd och grefve, samt son af generalmajoren och landshöfdingen grefve Nils Gyldenstolpe och hans maka, den sköna och älskvärda Aurora De Geer, sedermera omgift med excellensen Gustaf af Wetterstedt. Vid 17 år student aflade han redan följande år kansliexamen. Han utbytte dock snart pennan mot

svärdet och blef kornett först vid Lifregementets husarer, sedan vid Lifgardet till häst. Vid hofvet vann han tidigt inträde och anställdes endast 24-årig som kammarherre hos Drottning Desideria, hvars öfverkammarherre han blef 12 år senare. Ungefär samtidigt befordrades han till major vid Lifgardet till häst. Från öfverstelöjtnant vid nämnda regemente, transporterades han sedermera 1849 till öfverste och sekund-chef för Svea Lifgarde. 1853 blef han generalmajor och samma år kallades han till statsråd och chef för landtförsvarsdepartementet. På denna höga post förblef han till 1853, då han utnämndes till general-löjtnant och generalbefälhafvare i 2:dra militärdistriktet äfvensom förordnades till ordförande i krigshofvätten. 1860 blef han tillika riksmarskalk, hvarjemte han af riksen ständer utsågs till ordförande för fullmäktige i riksbanken. Han hade just vid uppnådda 65 år tagit afsked från sina militära befattningar, då han till följd af ovarsam behandling af ett vid rakning uppkommet mindre sår hastigt bortrycktes af döden den 26 maj 1864.

Begåfvad med ett vackert och ädelt utseende, förenade excellensen Gyldenstolpe med en imponerande värdighet ett synnerligen älskvärdt och förbindligt väsen, ridderliga tänkesätt, ett fint utbildadt konstsinne, en bestämd, manlig karaktär samt stor personlig duglighet. Såväl genom dessa egenskaper som genom sin lysande samhällsställning var han en af sin tids mest framträdande personligheter, kanske en af de sista verkliga grand-seigneurer vårt land haft att uppvisa.

N. v. D.

16. *Grefvinnan Amalia Margareta Kalling*, dotter till öfverstekammarjunkaren greve Fredrik Ulf Bonde till Vibyholm och Ulrika Johanna Lewenhaupt, var född 1802. Hon uppväxte i ett synnerligen lyckligt och fridfullt hem under goda föräldrars ömma vård och utvecklade sig till en täck och älsklig tärna. Vid 22 års ålder trädde hon i äktenskap med rytmästaren greve Fredrik Kalling, innehafvare af Myrö fideikommiss i Nerike. På detta ståtliga gods tillbragte hon sedermera större delen af sitt återstående lif, med aldrig tröttnande godhet och tålmod egnande sig åt vården af sitt hus och sin familj, bland hvars medlemmar särskildt yngste sonen såsom ständigt sjuk påkallade hennes kärleksfulla vård. Hon afled å Myrö 68 år gammal efter att i tio år hafva varit enka och efterlemnade fyra söner.

N. v. D.

17. *Nils Månsson Mandelgren* var son af en fattig byskomakare och föddes i Skåne 1813. Han visade tidigt anlag för målning, men först vid 20 års ålder lyckades han, tack vare excellensen Jakob De la Gardies beskydd, komma upp till Stockholm och vinna inträde som elev vid Konstakademien. Efter 5 års flitigt arbete derstädes, begaf sig Mandelgren ut på studiefärd och genomvandrade till fots en stor del af mellersta och södra Europa. Under denna resa vaknade hos honom ett lifligt intresse för forntida minnesmärken, och, hemkommen till fäderneslandet, egnade han sig med brinnande nit åt studerandet

och aftecknandet af våra fornlemningar. Fördenskull företog han hvarje sommar långa ströftåg i de svenska bygderna. Då han emellertid icke i Sverige lyckades vinna tillräckligt ekonomiskt understöd för utgifvandet af det stora verk, som utgjorde resultatet af hans mödor, begaf han sig till Frankrike, der han tack vare sin dristiga företagsamhet och stora viljekraft förmådde äfven detta lands regering att lemna medel till företaget. I 6 år vistades han nu i Paris, sjelf litografierande teckningarne till sitt arbete, och hade ändtligen 1863 fullbordat det praktverk, som under namn af »Monuments scandinaviques du Moyen-Age» snart vann europeisk ryktbarhet. Han återvände nu till Sverige och begynte omedelbart derefter syssla med förarbetena till ett nytt verk, en »atlas till Sveriges odlingshistoria», för hvilket han samlade ett ansevärt material, men hvilket han dock ej blef i tillfälle att mer än delvis sjelf utgifva.

Men hans stora arbetsförmåga räckte dock till för mycket annat jemväl. Han restaurerade taflor och lernade undervisning i teckning, samt gaf genom inrättandet af en ritskola för handverkare upphof till Stockholms slöjdskola. Han stiftade äfven »Artisternas och Literatörernas pensionsförening» och deltog i grundläggandet af flera andra konsten gagnande företag. Gammal vorden, fortfor han att arbeta lika segt och oafåtligt som förr, till dess vid 80-talets gräns hans krafter brötos, hvarefter han tillbragte de sista 5 åren af sitt lif i välbehöfligt lugn på Ersta sjukhem, der han påskaftonen innevarande år stilla afsomnade.

Med en ståtlig och kraftfull kroppsbyggnad förenade Mandelgren en oförskräckthet och en jernvilja, hvilka genombröto hvarje hinder, som upprest sig mot det en gång föresatta målets förverkligande, och derjemte en nästan häpnadsväckande förmåga att kunna tåla och umbära, en förmåga, som satte den på illa affönadt arbete sig lifnärande mannen i stånd att förutom andra donationer skänka öfver 20,000 kronor till Lunds universitet för fortsatt utgifvande af hans kulturhistoriska atlas.

Dessa karaktersdrag i förening med hans artistiska begåfning, hans oegennyttiga hängifvenhet för konsten och hans varmt fosterländska sinnelag tillförsäkra Nils Mandelgren en bemärkt plats äfven bland de många framstående personer, hvilka utgått ur den svenska allmogens led.

N. v. D.

18. *Johan Printzensköld* var en bland de hundradetals tappra svenske män, som under 30-åriga kriget tjänade sig upp ur ledet till en mera bemärkt ställning inom de segerrika svenska härarne. Om hans födelseår och tidigare öden är hittills intet bekant. Enligt riddarhusgenealogierna var han prestson. De bref af hans hand, som ännu finnas kvar, låta förmoda, att han åtnjutit en ganska vårdad uppfostran; och det antagandet är ingalunda uteslutet, att den unge Johan *Printz* var en af de många vid tyska universitet studerande svenskar, som i dessa stormfyllda tider utbytte pennan mot svärdet.

Vare dermed huru som helst — säkert är att han »från sin ungdom inn till denne tiden *continue* låtet sig bruka i Wår och

Chronones krigstienst, serdeles uthi det numehre med Gudz kraftige bistånd väll ändade tyske kriget», som det heter i diplomtet, då drottning Kristina den 15 december 1649¹ förlänar honom adelig sköld och hjälm. Han var då major vid ett tyskt kavalleriregemente, och får man tro slägttraditionen fick han sitt namn deraf, att han vid något tillfälle räddat pfaltzgreven Carl Gustaf ur lifsfara och sålunda varit »prinsens sköld». Men hans förtjenster ansågos värda äfven en mera materiel belöning ty d. 22 december sistnämnda år fick han donation under Norrköpings besluts vilkor å en mängd »Wåre och Cronones godz och gårdar i Jönkiöpings lähn, Wästra Härad och Sandsiö sochn», en donation som ytterligare tillökades den 4 februari 1652. Sistnämnda dag nämnes han ännu major men synes kort derpå avancerat till öfverstelöjtnant. När Roskilde-freden slöts 1658 var han öfverste och samma år i mars anlände han i egenskap af svensk kommissarie till Bornholm. Hans fullmagt som sådan var daterad den 29 april 1658.

Hans korta men verksamma bana på denna ansvarsfulla post tillhör historien. För närmare kännedom härom hänvisa vi till den intressanta uppsatsen af L. Berger i Svensk historisk tidskrift årg. 1888, hvilken i ingen mån jäfvar omdömet, att det var ett för fäderneslandet gagnen-rikt lif, som för tidigt afklippes, då Johan Printzensköld den 8 december 1658 föll för lönmördarens kula.

Från hans andra gifte med Anna Hård af Segerstad stamma hans ännu lefvande ättlingar. Det i detta häfte återgifna originalporträttet har under det fjerdedels årtusende, som inom kort svunnit hän sedan den tappra krigaren fick plats bland Sveriges adel, gått i arf från far till son och tillhör numera Johan Printzenskölds ättling i 7:e led fru Sigrid Molinie, född Printzensköld, i Jönköping.

S. Lagerberg.

19. *Grefve Fredrik Ulrik von Rosen*, son af riksrådet grefve Gustaf Fredrik von Rosen och hans 2:dra maka Ebba Margareta Banér, föddes 1731 och blef vid 16 års ålder fänrik vid Hamiltonska regt. Han gick kort derpå i fransk tjenst, steg der till öfverste och var en tid adjutant hos marskalken af Sachsen. Fransk till bildning och åskådningssätt återkom han till Sverige och anställdes vid hofvet först som kammarherre, sedan som hofmarskalk. Samtidigt kastade han sig in i den hetaste partistriden och blef sin vän grefve Axel Fersens trognaste och kanske skickligaste medhjelpare vid ledningen af hattpartiet. Han var nämligen, enligt en samtida politikers erkännande, »en man med stora egenskaper vid riksdagsoperationer». Emellertid inträffade 1772 års statshvälfning. Grefve Rosen blef nu för en tid konungens man samt utnämndes 1774 till öfverstallmästare hos drottningen och 2 år senare till landshöfding i Åbo län. Men så snart det parlamentariska lifvet åter börjat vakna, finna vi den gamle »riksdagsoperatören» ånyo på sin plats. Vid Fersens sida leder han den unga nyvaknade oppositionen och utvecklar den vid 1786 års riksdag

¹ Ej 1645, såsom uppgifves i Nordisk familjebok. Adelsbrevet, synnerligen väl bibehållet, eges af nuvarande hufvudmannen för ätten.

till en fruktansvärd makt. Märkvärdigt nog synes denna hans hållning ej hafva beröfvat honom konungens ynnest. Han kallades nämligen 1788 till riksråd, varande den siste svenske man, som erhållit denna höga utmärkelse.² Upphøjelsen blef af kort varaktighet. Redan ett år derefter hade rådet upphört att finnas till, och den forne råds-herren satt åter i högqvarteret i de missnöjdes läger. Detta förklarar väl, att han jemte öfrige oppositionschefer misstänktes att hafva haft del i planläggningen af den statskupp, som var afsedd att följa på Anckarströms blodiga dåd. Några bevis för hans delaktighet häri finnas dock ej, och greve Rosen afled oantastad ett år efter sin kunglige motståndare. I sitt äktenskap med Hedvig Sofia Stenbock hade han tre söner, hvilka alla blefvo högt uppsatte och framstående män samt en dotter, hvarom se här nedan.

N. v. D.

20. *Ebba Ulrika Beata von Rosen* var född 1760. Hennes far var sedermera riksrådet greve Fredrik Ulrik von Rosen. Hennes mor Hedvig Sofia Stenbock blef 1778 utsedd till hofmästarinna vid den nyfödde kronprinsen Gustaf Adolfs hof. Samtidigt anställdes den 18-åriga dottern som hoffröken hos den spåde fursten. Hennes hof-tjenst blef dock ej långvarig, ty redan följande år trädde hon i brudstol med kaptenen friherre Erik Ruuth, sedermera greve och excellens, hvilken förut varit gift med en fröken Sparre. Bröllopet egde rum vid hofvet, och den unga bruden gaf ett bevis på ädelheten af sina känslor, då hon begagnade sig af det högtidliga tillfället för att af den ridderlige konung Gustaf III utverka nåd åt en känd svärmare J. G. Halldin, hvilken för en skarp skrift mot den nyligen utfärdade bränneriförfattningen dömts till döden. Endast ett par månader derefter hade den älsklige grefvinnan skattat åt förgängelsen, allmänt saknad »såsom ett ungt, vackert, artigt och ett om sig mycket hopp gifvande fruntimmer», efter hvad G. J. Ehrensvärd i sin dagbok intygar.

N. v. D.

21. *Carl Hans Ulner*, son af majoren Carl Ulner och Gustafva Holst, föddes 1796 och inskrefs redan 5 år gammal som skeppsgosse vid flottan. Vid 12 år kadett utnämndes han vid ännu ej fyllda 16 till sekund-löjtnant. Redan följande år fick han deltaga i kampen mot Norge, dervid han för sitt välförhållande erhöll tapperhetsmedaljen. Vorden kommendörkapten erhöll han 1845 det hedrande uppdraget att afsluta en traktat med kejsaren af Marocko angående upphäfvande af den förnedrande tribut, Sverige hittills betalat nämnde potentat för att erhålla hans beskydd mot sjörfvare. Till belöning för det sätt, hvarpå han utfört sagda underhandling, tilldelades honom nordstjerneordens kommendörskors. Han ledde ytterligare flera längre expeditioner och befäste allt mera sitt anseende såsom en duglig och insigtsfull sjöman.

² Det uppgifves dock, att greve Rosens måg, friherre Erik Ruuth, då finansminister, varit den, som föranledt utnämningen.

På grund häraf inkallades han 1852 i rådkammaren såsom chef för sjöförsvarsdepartementet. Själf dock inseende, att han ej passade för statsmannens värf, sökte han i det längsta att undandraga sig den lysande utmärkelsen. »Kommandopallen var hans plats, ej taburetten», säger en hans minnestecknare. Han nödgades emellertid gifva vika för enträgna föreställningar och sökte sedan med synnerligt nit att fylla sina embetsåligganden. Men det för honom ovana och därför oroande arbetet bröt snart hans krafter, och då han ändtligen 1857 fick lemna sin höga post, var han blott en skugga af, hvad han fordom varit. Två år senare afled han. Han var högt skattad ej blott som framstående sjöman utan äfven för sin manliga, redbara karaktär och sitt vänliga, anspråklösa väsen.

N. v. D.

22. *Friherrinnan Maria Charlotta Wrangel* föddes 1736. Hennes föräldrar voro kammarherren friherre Lars Fredrik Cedercreutz och Catharina Siljeström. Vacker och förmögen som hon var, torde hon ej lidit brist på giftermålsanbud. Det säges emellertid, att hon hyst en bestämd motvilja mot äktenskapet, ända till dess generalmajoren friherre Georg Gustaf Wrangel till Adinal, den för sin stora andel i kronobränneriernas tillkomst så kallade »Bränvins-Wrangel», uppträdde som friare. För denne energiske man måste allt motstånd vika, och den nyblifna friherrinnan Wrangel gjorde snart sitt inträde i hofkretsarne. Då Gustaf III efter franskt mönster för att förhöja glansen af sitt hof, införde statsfruinstitutionen, blef samma friherrinna en af de sex utvalda, hvilka först hugnades med denna utmärkelse. Hon synes hafva tagit liflig del i hoflifvet, både dess förlustelser och dess intriger, och åtminstone en tid derstädes intagit en betydande ställning, såsom framgår af talrika omnämmanden af henne i tidens memoirer. Ett annat tecken härpå torde måhända kunna sökas deri, att den qvicke hofmannen och diplomaten friherre Johan Fredrik von Nolcken gjort henne till föremål för sin satiriska penna i tvenne numera ytterst sällsynta tryckta arbeten »La mère comme il y en a point Lionnopolis 1789» och »Meren désenchantée ou la naissance de Lion, Stockholm 1790». Hon öfverlefde sin man i 20 år och afled i Stockholm 1815 nära 79 år gammal.

N. v. D.

Spridda rättelser och tillägg

till

G. Anrep: Svenska adelns ättartaflor.

(Ur Sven P:n Lagerbergs anteckningar.)

De inom [] meddelade uppgifterna återfinnas i ättartaflorna. Fler-
talet af nedanstående uppgifter äro hemtade ur de i Riksarkivet för-
varade domböckerna för Kåkind's härad i Vestergötland; uppgifterna
angående Lars Lagerberg härröra från handlingar rörande Skaraborgs
regemente i K. krigsarkivet.

Tab. 2.

**Hammar-
hielm.** [1. **Christina.**] gift »några månader» före den $^{16}/_2$ 1703 med v.
pastorn i Kyrkefalla Nils Friberg, som då »gjorde anspråk på dess
möderne». (Kåkind's härads dombok för nyssnämnda dag.)

Tab. 1.

Lagerberg. [2. **Gustaf**, f. 1659 $^{2}/_2$] kallas i Kåkind's härads dombok för 1705
d. $^{20}/_1$ »framlidne *Landsskreteraren*». † 1703 före den $^{28}/_{10}$. Egde
en tomt på Norrmalm i Stockholm. [Gift 1686 $^{26}/_{10}$ i Stockholm med
Christina Barrij, dotter till] handelsmannen i Stockholm [Tolle Barrij].

Dotter:

Anna Christina, döpt 1689 $^{15}/_9$ i Storkyrkoförsamlingen i
Stockholm.

Tab. 2.

[2. **Lars** f. 1690.] Rekryt vid Kåkind's kompani af Skaraborgs
regemente den $^{14}/_{10}$ 1707 under n:o 819 för Kiällebo; förare vid
Vartofta kompani d. $^{13}/_3$ 1708; fältväbel vid sin farbrors, sedermera
riksrådet Sven Lagerbergs kompani af nämnda regemente d. $^{20}/_6$
1709; † vid Pultava s. å. $^{28}/_6$.

Tab. 1.

**Leijon-
wald.** [Lars Stare, nob. Leijonwald etc.]

Son:

Johan. Omtalas 1701 $^{31}/_5$ såsom afviken ur riket, enär han var
dömd till döden för dråp.

Tab. 1.

[**Gustaf Ryding**, nob. Rydingstierna; Skrifvare etc. — — — Adlad 1687 $\frac{13}{4}$ (introducerad 1693 under n:o 1182)]. Afskedad från häradshöfdingebefattningen 1695. † 1709 före den $\frac{28}{5}$ då hans enka vid Kåkinds häradsrätt anmälde, att han då »nyligen vore igenom döden afgången».

Ryding-
stierna.

Tab. 2.

[**Gustaf**, (son af Gustaf Ericsson, nob. Örnevinge Tab. 1) till Ingesäter, Spånhult etc. f. —; Häradshöfding i Wilska och Kinne härad 1671; assessor i Göta Hofrätt 1674.] d. $\frac{28}{3}$. Uppbådade under kriget mot Danmark 1676 Vestbo härads allmoge och stod i spetsen för densamma att förhindra danske öfversten Tropps infall i Småland öfver Halländska gränsen. Utförde under nämnda krig flere liknande uppdrag, dervid han tillsatte betydliga belopp af sin enskilda förmögenhet. Vice landshöfding i Jönköpings län $3\frac{1}{2}$ år »till dess generallöjtnanten Hans Georg Mörner blef guvernör». Förde från 1682 efter kongl. förordnande ordet i Hofrätten under presidentens och vice presidentens frånvaro. Afsked från assessorsembetet, efter ansökan, 1703 d. $\frac{23}{10}$; [† 1709] före d. $\frac{29}{5}$. [Gift 1679 $\frac{28}{12}$ på Hjellö [med *Catharina Pauli* etc.]

Örne-
vinge.

Barn:

[**Ebba Christina**.][**Catharina Fredrica**.][**Carl**] f. — »Adjutant under Kongl. Gardet» † vid Klissow 1702 d. $\frac{9}{7}$.**Johan Zachris** f. — — kallas 1706 d. $\frac{20}{1}$ löjtnant. † under Carl XII:s krig, enligt uppgift af nedannämnde broder:[**Gustaf** f. 1691] mönstrade första gången 1706; volontär vid lifgardet i januari 1710; korpral i mars 1711; förare i augusti s. å.; afsked 1713 d. $\frac{22}{2}$; tjente sedan under »amiralitetet och Stockholms esquadron» 2 år, derefter vid finska landtdragonerna, sekundlöjtnant vid Skaraborgs Reg:te 1718 d. $\frac{16}{6}$; afsked 1719. Han bevistade Fredrikshalds belägring. Lefde ännu 1721 d. $\frac{20}{11}$. — Gift 170... med en dotterdotter till köpmannen i Stockholm Jochum Kröger.

Tab. 3.

[**Johan Gustafsson**, nob. Örnevinge etc.] — [Gift 1:a gången] 1641 [med *Virginia Gyllensvärd* etc.]

Son:

[**Gustaf Abraham**] f. 1652 [major se tab. 4.]

Tab. 4.

[**Gustaf Abraham** till Högsboholm], f. 1652 före d. $\frac{3}{5}$ och döpt s. å. d. $\frac{13}{6}$ då riksdrotset greve Per Brahe d. y. var bjuden till fader; hade alltsedan 1673 skyldigst låtit sig bruka uti militärtjensten, först under Vestgöta Infanteri i Stadhe och sedan under öfversten greve G. M. Lewenhaupts Reg:te till häst för Ryttmästare och major; beklädde sistnämnda befattning 1679 d. $\frac{29}{7}$ då reg:tet mönstrades i Röraas i Norge, † 1709 $\frac{24}{3}$. — [Gift 1:o med *Agneta Lilliehöök* † 1702.] 2:o 1708 [med *Catharina Ranck*].

Barn:

[1. **Catharina Christina.**]

[1. **Agneta Virginia**; lefde enka 1749; Gift] före fadrens död [med majoren *Fredric Christoffer Ramfelt*, N:o 942, f. 1671] † 1730-talet.

1. **Jean**, f. — — torde vara identisk med den i Anrep upptagne »Johan» men nämnes af svågern Ramfeldt uttryckligen såsom äldst bland bröderne; åtföljde bemålde Ramfelt 1704 ut i kriget och avancerade under fälttåget i Polen till ryttmästare under svenska adelsfanan. Finnes i 1715 års jordebok upptagen såsom delegare i fädernegodset Floda och kallas då liksom brodern Nils Ryttmästare.

[1. **Carl Gustaf**]
[1. **Nils**] } se Anrep.

Biografisk litteratur.¹

Lunds universitets matrikel 1899 af *Carl af Petersens* och *Anders Malm* utgifven i april 1899. Lund. C. W. K. Gleerups förlag. Pris 5 kronor, 180 s. + 2 s.

Visserligen är man sedan länge bortskämd af herrar utgifvare af universitetsmatriklar exempelvis genom sådana ypperliga arbeten som: Lunds universitets matrikel af F. E. Braune och A. Palm (Lund 1879), Upsala universitets matrikel af L. Bygdén (Upsala 1883) och Upsala universitets matrikel af J. von Bahr och Th. Brandberg (Upsala 1896), men icke destomindre får man erkänna att ett fullständigare och så som det vid ganska noggrann kontroll korrektare arbete än denna af Carl af Petersens och Anders Malm utgifna matrikeln knappt torde stå att finna. Endast de utförliga och öfverskådligt uppställda bibliografiska uppgifterna gifva boken ett särdeles högt värde. Vid detalj-

¹ Till ett kommande häfte måste uppskjutas recensioner dels öfver H. Samzelii biografiska arbete öfver Jägeristaten samt Svea Artilleris historia, dels öfver de trenne nyligen utgifna adelskalendrarne.

OBS!

Vid ombrytning hafva ett bindestreck samt tvenne ord bortfallit å sid. 242, raderna 7 och 8 nedifrån. Meningen bör vara: fullständigare och, såsom det vid ganska noggrann kontroll vill synas, korrektare etc. etc.

granskning skulle måhända äfven här en del tryckfel, ja kanske felaktiga uppgifter kunna konstateras, men hvilket arbete med en hufvudsakligen af årtal och namn sammansatt text kan undgå sådana fel?

En bland de få anmärkningar anmälarer skulle vilja tillåta sig är att icke arbetet, då biografierna meddelats i bokstafsordning, inledes med en kortfattad öfversigt öfver personernas fördelning inom de olika fakulteterna, som är fallet i J. von Bahr och Th. Brandbergs nyssnämnda matrikel öfver Upsala universitet (1896). Visserligen finnes detta såväl i statskalendrar som studentkataloger, men det skulle ingalunda skadat, om äfven här en sådan hade meddelats. Äfvenså kunde större öfversigt i biografierna hafva uppnåtts, ifall *alla uppgifter* utan undantag meddelats i kronologisk ordning. För gifte universitetslärare fås^o uppgifter äfven om hustrur och barn, hvilket ju skulle kunna anses öfverflödigt, men för biografiske samlare är af stort värde. Uppgifterna hade kunnat vara något utförligare hvad ortnamnen beträffar.

Den biografiskt intresserade allmänheten har icke desto mindre stort skäl att vara utgifvarne tacksam för den möda och den noggrannhet, hvarmed de utfört sitt värf.

F. U. W.

Anteckningar om släkten Durling och dess förgreningar, samlade och utgifna af *Axel Emanuel Durling*. Sthlm. Ivar Hæggströms boktryckeri 1899.

Det är utgifvaren af de för tillförlitlighet bekanta kalendrarne öfver Svea Hofrätt, hofrättssekreteraren A. E. Durling, som härmed utsändt af honom insamlade uppgifter om sin egen släkt och dess förgreningar i släakterna Berselius, Pontin, Tingsten och Gyllenhammar. Släkten Durling härstammar från Ulrika församling i Östergötland och delas i två fortlefvande grenar Örgänge- och Storarpsgrenen. Dess förste kände medlem är rusthållaren Samuel Pehrson (f. 1731, † 1799), hvars barn antogo namnet Durling, som är härledt från moderns tillnamn Du Rietz.

Arbetet, som enligt hvad anmälarer vid dess genomgående kunnat utröna, utmärker sig för en redig och klar uppställning samt en mycket vårdad utstyrsel, och kännetecknas af utförliga och noggranna biografiska uppgifter, om också icke så få tillägg, ja äfven rättelser kunna göras på flere af biografierna. Register saknas. Boken är tryckt som manuskript i 200 numrerade exemplar.

F. U. W.

Kongl. Svea hofrätts presidenter samt embets- och tjänstemän 1614—1898. Biografiska anteckningar samlade och utgifna af *A. Anjou*. XVI + 261 + 4. s. Eksjö 1899. Pris 6 kr.

När det i slutet af fjolåret för en större krets blef bekant, att en af Svea hofrätts yngre tjänstemän var sysselsatt med utarbetandet

af ett biografiskt arbete öfver nämnda hofrätts presidenter, embets- och tjänstemän under perioden 1614—1898, mottogs denna underrättelse med stora förhoppningar, helst det uppgafs, att utgifvaren med stor omsorg och möda genomgått hofrättens handlingar rörande dess tjänstemän. Dessa förhoppningar uppfyller dock ej det nu utgifna arbetet.

När man går till ett arbete af det jemförelsevis ringa omfång som det föreliggande, bör man förut uppgöra en i alla delar bestämd plan för utarbetandet. Visserligen kan det i ett eller annat afseende inträffa att delar af den uppgjorda planen icke kunna genomföras på grund af bristande material, men dessa fall måste räknas till undantagen. En annan sak är det t. ex. med ett sådant arbete som »Svenska adelns ättartaflor från 1857», hvari biografier meddelas om tusentals personer af alla möjliga yrken och samhällsställningar; der kan ej en i de minsta detaljer gående plan uppgöras, ty arbetets stora omfång lägger hinder i vägen derför.

Författaren till nu ifrågavarande arbete tyckes emellertid ej hafva arbetat efter någon bestämd plan. Han har nöjt sig med de uppgifter, han i ett eller annat biografiskt arbete eller i vissa urkundssamlingar påträffat, men att sammanställa dessa med andra uppgifter, som möjligen kunnat i hela den till buds stående biografiska literaturen, det tyckes utgifvaren ej gjort sig möda med, ty i annat fall hade *många* af de i hans arbete förekommande biografier blifvit fullständigare.

Hvad som i synnerhet förvånar anmälararen är, att utgifvaren ej försökt att få de i arbetet förekommande *levvande* personernas biografier fullständiga. Så meddelar utgifvaren för de flesta deras student- och examensår, men för andra saknas än det ena än det andra af dessa, oaktadt utgifvaren åtminstone för de levvande med största lätthet kunnat erhålla dem genom att genomgå studentkatalogerna. För andra åter äro ej alla dopnamnen meddelade, oaktadt det tyckes, som om meddelandet af fullständiga dopnamn ingått i utgifvarens plan. Om somliga får man veta, hvar de äro födda, men om andra åter ej, fastän uppgifter derom finna flerstädes i den biografiska literaturen och der kunnat påträffas af utgifvaren.

Uppgifterna om hvilken studerande nation en person tillhört under sin studietid kunde saklöst hafva utlemnats, ty det är ej sagt, att en person, hvilken som student tillhört exempelvis Gotlands nation, verkligen är född inom denna provins. En sådan uppgift kan följaktligen icke gifva någon säker föreställning om personens i fråga födelseort.

Frånsedt de nu anmärkta bristerna innehåller arbetet isynnerhet för den äldsta tiden en mängd värdefulla och nya uppgifter.

Hvad slutligen arbetets utstyrsel beträffar är den mindre god. Papperet är så tunnt att trycket gått igenom, häftningen är dålig och arken i flera exemplar orätt insatta m. m. När priset sättes så högt som 6 kr. bör man kunna göra anspråk på en bättre typografisk utstyrsel.

A. V. P.

Förteckning öfver bref till konung Karl X Gustaf i riksarkivet upprättad af Per Söndén.

Under ofvanstående titel är i sista häftet af *Meddelanden från svenska riksarkivet* (1899) offentliggjordt ett arbete af stort personhistoriskt intresse. Förteckningen afser väl hufvudsakligen att hänvisa till material för den märklige krigskonungens historia, men utgör på samma gång en värdefull lista öfver flera af tidens ryktbara personligheter, både svenska och utländska. Det är närmare 1,000 personer, hvilkas bref till konungen förvaras i riksarkivet. Brefskrifvarne äro i förteckningen grupperade i bokstafsordning: furstar, embetsmän och enskilda personer. I en särskild afdelning sammanföras myndigheter, diplomatiska och andra kommissioner, korporationer och städer, som till konungen riktat skrivelser.

Förteckningen är resultat af ett omfattande arbete. Riksarkivets alla större serier hafva granskats; brefvets plats i samlingarna är i hvarje särskildt fall angifven. Om brefskrifvarne äro biografiska notiser anförda, äfven de i all sin korthet vittnande om ett samvetsgrant detaljstudium. Bland utländska personer ser man en stor del af Tysklands furstar och furstinnor, framstående officerare och diplomater från skilda länder. Det öfvervägande antalet bref är dock från svenska undersåtar i det gamla hemlandet eller provinserna. Nästan alla klasser och tjenstegrader äro representerade, mest naturligtvis adelsståndet och krigarne. Genom sin anläggning och form får förteckningen karaktär af en matrikel, som hvad beträffar dåtidens adelsmän bör vara ganska uttömmande.

Vi äro icke rikt försedda med matriklar, framgångna ur en modern kritisk forskning. Hvarje bidrag till personhistoriska förteckningar bör helsas med tillfredsställelse både af dem, som speciellt intressera sig för biografi och genealogi, och dem som anse sig behöfva person-notiser äfven för studier inom andra grenar af historien. Mången skall nog återfinna namn, för hvilka han hyser särskildt intresse, och så föras till forskning öfver Karl Gustafs förbindelser med ifrågavarande person.

Smärre biografiska meddelanden.

Erik Abrahamsson d. y. i dansk fångenskap. Riksrådet Abraham Erikssons [Leijonhufvud] enda till mogen ålder komna barn och ende son Erik Abrahamsson d. y., hvilken egendomligt nog 1590 den 18. juli själf skrifver sig »fryherre», blef som bekant, då han åtföljde sin farbroder Sten Eriksson på dennes beskickning till Hessen, jämte honom som gisslan kvarhållen i fångenskap i Danmark, och som det finnes antecknad å riddarhusgenealogierna »uti sju år, derunder han likväl fick resa till Tyskland, hvarest han studerade, synnerligast främmande språk».

Denna riddarhusgenealogiernas uppgift är ej med verkliga förhållandet öfverensstämmande. I dansk historisk tidskrift [femte delen andra bandet sid. 599 och 627] finnes angifvet att Erik Abrahamsson Leijonhufvud blef fången 1563 ²⁰/₂ och utlöst 1568 ²⁴/₁₀ »imod Mandrup Holk». Han hade ett »meget mildt Fængsel» hos Sten Bille och Birgitta Rosenkrands och så var han ju blott 11 år gammal. Med afseende på uppgiften att han skulle fått resa till Tyskland säger nämnda tidskrift följande: »Naar det i Almindelighed fortælles, at Erik Abrahamson strax blev løsladt og under Krigen opholdt sig i Tyskland, beror dette paa en Fejltagelse». — Då hans farbror Sten Eriksson blef frigifven och skulle begifva sig hem till Sverige, erhöilo Magnus Gyllenstierna, Johan Friis och Birger Trolle genom skrifvelse 1565 ²⁰/₁ från danska kansliet befallning att låta en af adeln följa honom till gränsen samt tillkännagifva för honom att konungen för ögonblicket ej ville frigifva flera af svenskarne. Sina fyra svenner skulle Sten Eriksson dock få medtaga, men hans brorson kunde konungen ej tillåta att resa, oaktadt han ej hade några misstankar till herr Sten. »Brodersonen skal anten blive på Kiøpnehafns Slot eller hos Kongen eller en anden i Riget». [Kancelliets Brevbøger af L. Laurensen 1561—1565 sid. 550]. Några dagar derefter eller den 24 januari skrifver Hans Skovgaard till Magnus Gyllenstierna »Kong. Maj. er well tilfreds att Her Steens brorssøn, maa wer hoss Peder Bilde».

Som både hans fader och moder voro döda, låg det ju nära till hands att han, under fångenskapen i främmande land, i bref vände sig till sin farbroder Sten Eriksson, hvilken, enligt hertig Karls bref den 6. augusti 1595, synes hafva varit förmyndare för sin brorson. År 1565 den 19. december omtalar Erik Abrahamsson i bref till sin farbroder hur det är ordnad för honom i Danmark och skrifver bland annat att »nest den Sønning og wenlig Tacksigelse För allth Goth som ij mig alltid ij mange maade Giorth oc Bewisth Haffuer Huilketh Jag alle minne dage Ganske gernne Førtienne och Førskijlle will med huas gode ij Mijne Ringe Magcht Werne Kand. Kærre H. Farbror Giffuer iag Eder, ganske Omijgellig atth Wide ath mej lider Well» och »Giffuer Jag Eder, Ganske Omijgellig ath wide at iag er hoss Denn Gode mand Peder Bilde och lever med hanns barn och haffuer iag Enn god

Underholding. Denne gode Mann Hann haffuer och giffuet mig Kleder de sligest. Kerre Farbror Görer well och siger Ederss Kærre Fru Bede oc dess sligest min Kerre Farsöster Jungfru M. Jungfru Edel oc Jungfru Anne Stensdater, A. Sten Sonn alla andra gode W. med maange gode neter».

Annu nära tre år måste han vistas bland främlingar och lösgafs som sagdt först 1568 den 24 oktober.

K. L—d.

Släkten Savelows stamfader. Adelsmarskalken i Korotjak guvernementet Voronez L. M. Savelow har år 1892 utgifvit en på ryska skrifven genealogi öfver den ryska adliga släkten *Savelow*. I denna leder han släkten tillbaka till en Andros Savelko, som i 14:e århundradet reste från Sverige till Stora Novgorod. Dennes sonson bojaren Ivan var 1477 posadnik i Novgorod, och blef följande året af storfursten Johan III förvist till Moskva.

K. H. K.

Fru Karin Pedersdotter Utter. Vid genomseende af den å Ridarhuset befintliga stamtaflan öfver adliga ätten Utter n:o 213 finner man å Tab. I Per Månsson Uppers dotter i 1:sta giftet, Katharina, född å Uttersberg i Östergötland den 9 mars 1598, död i Söderköping den 28:de okt. 1677 och begrafven derstädes d. 6:te jan. 1678; samt gift 1:o med tullnären i Kalmar Henrik Eriksson och 2:o med borgmästaren i Söderköping Arved Larsson, död 1647. Men å Tab. 6 finnes en annan Katharina antecknad med okänd härstamning samt födelse- och döds-år; om henne är endast infördt, att hon blef gift med handlanden i Norrköping Henrik Kruse.

Uti den Wiblingska slägtboken i Westinska samlingen å Upsala bibliotek finnes å sid. 80 antecknad, att Herman Wibling 1635 i Norrköping gifte sig med Helena M. Kruse, dotter af Henrik Kruse och dess hustru Katharina Utter, dotter af Per Månsson Utter och syster till Anders och Jan, nobil. Utter n:o 213. Om Henrik Kruse uppgifves, att han var den förste, som i Sverige införde »Wantemakeri» och att han, som först var bosatt i Norrköping, derifrån undan pesten flyttade till Kalmar. Herman Wibling blef sedan efter Arved Larsson borgmästare i Söderköping och dog der den 7:de jan. 1668.

Enligt dessa uppgifter skulle således de båda å olika tab. i slägttaflan upptagna »Katharina» vara samma person, hvilken således varit gift 3:ne gånger eller 1:o med Henrik Kruse, 2:o med Henrik Eriksson och 3:o med Arved Larsson.

Några på sednare tider funna handlingar och anteckningar synas bestyrka detta påstående; men innan vi genomgå dessa torde vara skäl tillse om detta antagande ligger inom möjlighetens gränser. Tyvärr är

det omöjligt att få reda på alla giftermåls- och födelseår, hvarföre man får nöja sig med att kunna approximativt beräkna dem.

Vi veta, att Katharina Utter var född 1598 och att hennes dotter Helena Kruse år 1635 gifte sig med Herman Wibling; dennes yngre broder Joachim gifte sig 1645 med Ingeborg Arvedsdotter, äldsta barnet af Arvid Larsson och Katharina Utter. Dessa makars 3:dje barn, sonen Lars Arvedsson, kunde ej hafva gift sig senare än 1650 med Elisabeth Kling, ty deras äldsta kända barn föddes 1651. Om vi antaga, att Lars Arvedsson vid sitt giftermål var 22 eller 23 år gammal, skulle således hans föräldrar icke kunnat gifta sig senare än 1624 eller 25. Då nu fru Katharinas giftermål med Kruse kunnat ega rum redan 1614 eller 15 finnas således omkring 10 år till de båda första äkten-skapen, af hvilka troligen intet varit långvarigt. Efter sin siste man, som dog 1647, lefde fru Katarina enka i 30 år.

Uti en process emellan Arved Larsson och Borgmästare och råd i Kalmar, hvilken först afgjordes i rådsammaren d. 14:de aug. 1647 (revisionsmål i högsta domstolen, civila, 1647, Riksarkivet) förekommer bland handlingar en »relatio», hvari bland annat anföres:

»Anno 1634 betror Arved Larsson en sin tjenare, Per Larsson benämnd, sin egendom i Kalmar, skuld immana och utgifva, hvilken är död blefven samma år 23:dje november, hvaraf drängens fader Lars Michelsson, borgare i Norrköping, råkar i tvist med A. Larsson.» — — — »deremot A. Larsson sig besvärar d. 16:de Martii eodem a:o, inlägger sin kladdbok» — — — »dermedh A. Larsson afreser» — —

»Anno 1640 d. 13 febr. afhandlar Præsidenten i Kalmar Christoffer Larsson och Borgmästaren Vergloss på rättens vägnar i Kalmar uti Nyköping »Husholms Wantemakeri-byggning» af Arved Larsson för 250 daler kopmt.»

Af ofvanstående synes framgå, att Arved Larsson varit bosatt i Kalmar och der drifvit handel och att han omkring 1634 afflyttade derifrån. Han synes äfven hafva varit egare till en klädesfabriks-byggnad vid Husholm i Hossmo socken omkring en mil från Kalmar. Troligen hade han drifvit denna fabrik såsom arrendator åt Kalmar stad, ty genom kungl. brefvet af d. 26:te april 1620 hade konung Gustaf II Adolf åt staden upplåtit ett kronohemman Husholm och ett halft hemman Krankelösa att der upprätta brygghus samt sämsk- och vantemakeriquarn, »dock så att staden af förbemälte verkstäder och lägenheter sin tillbörliga inkomst årligen bekommer». (Kammararkivet C. Sandbergs samlingar Y. Y. 8 folio 5905).

Jemföra vi nu härmed anteckningen i Wiblingska slägtboken, synes det antagligt, att Henrik Kruse, som var bosatt i Norrköping och der troligen gift sig med Katharina Utter, efter sin flyttning undan pesten till Kalmar, der åtagit sig anläggandet af klädesfabriken och sedan af staden arrenderat den behöfliga marken och vattenkraften.

Arved Larsson har sedan genom sitt gifte med enkan öfvertagit arrendet och blifvit egare af fabriksbyggnaden. Uti den efter A. Larssons son Lars Arvedsson 1669 upprättade bouppteckning, som finnes inregistrerad i Stockholms förmyndarkammare i bandet för nämnda år, men hvaraf endast några bilagor återfinnas, upptager en af dessa

flere kontokuranter och deribland med bröderna Herman och Joachim Wibling. Dervid är att märka, att den förre kallas svåger Herman Wibling men den sednare endast Joachim Wibling ehuru han ju var närmare besvägrad. Detta synes bestyrka antagandet, att Henrik Kruses hustru Katharina Utter var densamma, som sedan äktade Arved Larsson, ty härigenom blef ju Helena Kruse halvesyster med Lars Arvedsson och han hade således skäl att kalla Herman Wibling svåger. Han synes äfven vilja framhålla detta svågterskap, hvaremot han då tyckte, att samma förvandtskap med Joachim, som äktat hans syster Ingeborg, vore allom kunnigt. Vi må dervid ihågkomma, att på den tiden hustrurna alltid begagnade sina egna slägtamn.

Uti de verser, som till Fru Karin Pedersdotter Uppers begrafning 1678 trycktes i Stockholm (i Kongl. Bibliotheket) förekommer å första sidan bland annat, att hon efterlemnade afkomlingar intill 4:de led till ett antal af 74.

Den stamtafla, som å Riddarhuset upptager den gemensamma härstamningen från Arved Larsson och Katarina Utter af ätterna Lagerheim och Weidenhielm upptager endast 5 barn och 2 barnbarn men genom sednare forskning hafva barnbarnens antal ökats till 22 samt 1 barnbarnsbarn födt före 1678. Om man också antager, att de två barn, en son och en dotter, om hvilkas afkomma uppgifter saknas, haft en talrik sådan, torde denna dock ej räcka att fylla, hvad som brister i talet 74; först när man dertill lägger barn och barnbarn efter Herman Wibling och Helena Kruse, hvaraf de förra voro 15, synes ifrågavarande uppgift mera trovärdig.

Angående giftermålet med Henrik Eriksson saknas alla uppgifter om barn, hvaremot ordningsföljden emellan de olika äktenskapen icke är tvifvelaktig. Uti den ofvan omnämnde processen förekommer ett bref, deri fru Karin kallas »Henrik Erikssons», troligen emedan deri anspelas på penningtransaktioner, som redan börjat under denne mans lifstid.

Att Arvid Larsson, som först varit bosatt i Kalmar och der drifvit handel samt äfven der sannolikt ingått sitt gifte och först omkring 10 år derefter flyttat från orten, varit af Kalmar- eller Smålands-släkt, synes sannolikare, än att han varit östgöte. Att han några år efter sin flyttning (10 år?) 1644 blef borgmästare i Söderköping torde, om nationaliteten dervid spelade någon roll, snarare kunna tillskrifvas hans hustru, som var född der i provinsen. Ett ytterligare stöd för detta antagande ligger deri, att två hans sonsöner, som valde krigareyrket, började sin befälsbana vid Kalmar regemente. Om båda finnes i detta regementes rullor infördt, att de värfvats från Gardet till underofficerare. Att de först togo värfning vid gardet, berodde väl på, att de då voro bosatte i Stockholm och der sökte sin första utbildning, och var detta kanske en vanlig väg för den tidens officerare.

E. L—m.

Drottning Kristina. Då jag i föregående häfte af denna tidsskrift, enligt redaktionens önskan, meddelade hvad som i vår litteratur under senare tid förekommit rörande Kristina, och dervid bl. a. nämnde bibliotekarien Elof Tegnér's studier i italienska arkiv och bibliotek, glömde jag den af dessa studier föranledda, intressanta uppsatsen *La regina nomade*, hvilken bemälda bibliotekarie intagit i sina 1896 utgifna »Svenska bilder från sextonhundratalet».

K. F. W—r.

Värdefull autograf.

En person i hufvudstaden är egare af följande af k. Gustaf III egenhändigt skrifna requisition:

Kongl. Maj:t har anbefalt dess General Adjutant Gref Pär Sparre eller Major Könich att avfordra de patroner som finnas på varvet med kulor och det som mera fordras.

Stockholm den 19 Augusti 1772

Gustaf.

Denna datum säger allt. Här är nemligen fråga om 1772 års revolution, om hvilken dåvarande öfverskeppsbyggmästaren Chapman hade fått förtroende. Han hade på Djurgårdsvarvet, der han då bodde, låtit i största hastighet tillverka skarpa patroner. Det är Konungens till honom ställda egenhändiga requisition af nämnda patroner, hvarom här är fråga.

Egaren af denna autograf sätter derpå ett mycket högt värde, men är icke obenägen att till en verklig autografsamlare afstå den, om derföre kunde erhållas ett antagligt pris.

Frågor och svar.

Frågor.

22. I Anreps ättartaflor uppgifves att *Margaretha Rosensköld* blef gift 1702 om våren »med kappelanen *Jacob Wigsuelius*, som var en släkting till Kungl. Rådet Grefve *Gyldenstolpe*» samt att den förstnämndas syster *Catharina Rosensköld* blef »gift

med Löjtnanten *Carl Nisbeth*. Kunna några upplysningar lemnas rörande dessa öfverstelöjtnant *Claes Rosenskölds* två mågar, särskildt om de haft afkomlingar?

L.

23. Bland släkten Rinman i Örnbergs svenska ättartal, del. 11, saknas *Elisabeth Margaretha Rinman*, född 1719, död i Stockholm ^{28/11} 1802 och gift ^{12/9} 1753 med frälseinspektoren *Stephanus Björling* från Östergötland, född ^{25/10} 1725, död ^{26/3} 1797. Hvilka voro hennes föräldrar?

J. W.

24. Kan någon lemna upplysning om och hvar porträtt finnas af:
Gyllenpistol, Carl, Friherre (f. 1641), Öfverste för Södra Skånska kavalleriet, Landshöfding i Calmar?
Riddersköld, Christian Adriansson Kolmäter, (f. 1648. Anrep Tab. 1.)?

C. G. Platen

Adr. 47 Strandvägen.
Stockholm.

25. Hvem var välbyrdig »Peder Byrgersson,» herre till Sjögeryd? Han erhöll 1632 ^{22/2} kongl. konfirmation på jägmästare- och skogvaktareämbetet i Jönköpings och Kronobergs län.

H. Szs.

Svar.

7. Svar till »I. D.» på en del af frågan n:o 17. Grefve Christian Ludvig von Aschebergs porträtt finnes möjligen i min samling. Jag eger nämligen en synnerligen tilltalande oljemålning från 1680-talet, framställande en ung och käck, harnesk-klädd krigare i stor allonge-peruk. Anletsdragen på denna bild påminna starkt om fältmarskalken von Aschebergs och har jag på sådan grund alltid antagit, att porträttet framställer en son till honom. Genom personligt besök hos mig kan den ärade frågaren sjelf öfvertyga sig, huruvida det i min ego varande porträttet framställer den efterfrågade eller tilläfventyrs dennes äldre broder Gustaf Adolph von Ascheberg, hvilken efter ett knappt treårigt äktenskap med grefvinnan Beata Torstenson afled vid ännu icke fyllda 32 års ålder 1693. Porträttet, som saknar hvarje signatur, är infattadt uti en mera ovanlig skulpterad originalram samt torde förskrifva sig från den berömda mästaren M. Mijtens d. ä.

Axel Durling

n:o 16 Sibyllegatan, 2 tr.
Stockholm.

8. Svar på frågan 22. *Suvorovs förfäder* invandrade, enligt ryska källor, från Sverige till Ryssland under storfursten i Moskva Simeon Ivanovitj Gordijs regering (1340—1352). Hvad stamfadern hette är mig obekant; om honom och hans familj vet jag intet. Men generalfältmarskalkens far var underlöjtnant vid Preobrasjenskijgardet.

T. Wn.

Svenska Autograf-Sällskapet

1899.

Sedan föregående häfte (III) af Personhistorisk Tidskrift utkom hafva följande personer ingått såsom ledamöter i Svenska Autograf-Sällskapet.

Bäckström, A. E. O. A., Major.
Borgström, A., Assessor. Kristianstad.
Ehrengranat, K., Kapten. Borås.
Ehrenheim, E., Kammarherre. Grönsö.
Johansson, A. E. J., Rådman.
af Klinteberg, F., Hofrättsråd.
von Krusenstjerna, H., Underlöjtnant.
Lagerfelt, G. A. F., Friherre, Kabinettskammarherre. Lagerlunda.

Leijonancker, C., Major. Skara.
Petrelli, D. T. J., Krigsarkivarie, Kapten.
Platen, C. G., Ryttmästare.*
Silferschiöld, O. B. A., Friherre, Löjtnant. Koberg.
Stackelberg, M., Friherre. Helsingfors.
Wrangel, E., Docent. Lund.
Zettervall, S., Ingeniör. Djursholm.

* Ständig ledamot.

N:R IO. DROTTNING MARIA ELEONORA.

(OLJEMÅLNING AF F. PORBUS D. Y., TILLH. MINISTEREN C. BURENSTAM
Å TJELFVESTA.)

N:R. II. EBBA BANÉR.

(OLJEMÅLNING SANNOLIKT AF SCHRÖDER, TILLH. MINISTERN C. BURENSTAM
Å TJELFVESTA.)

N:R 12. GREFVE CORFITZ BECK-FRIIS.

(BLYERTSTECKNING FRÅN 1842 AF FRITZ V. DABDEL, TILLH. KONSTNÄREN.)

N:R 13. GREFVINNAN ULRIKA DOHNA, FÖDD STENBOCK.

(PASTELMÅLNING AF LUNDBERG, TILLH. MINISTERN C. BURENSTAM
Å TJELFVESTA.)

N:R 14. ULRIKA ELEONORA VON FERSEN.

(OLJEMÅLNING AF P. KRAFFT D. Ä., TILLH. KAMMARHERREN FRIH. C. FALKENBERG
Å LAGMANSÖ.)

21

15

15 & N:R 21. STADSRÅDEN GREFVE A. F. NILS GYLDENSTOLPE OCH CARL HANS ULNER.

(BLYERTSTECKNING FRÅN ÅR 1856 AF F. V. DARDEL, TILLH. KONSTNÄREN.)

N:R 16. GREFVINNAN AMALIA MARGRETA KALLING,
FÖDD BONDE TILL BJÖRNÖ.

(BLYERTSTECKNING FRÅN ÅR 1842 AF F. v. DARDEL, TILLH. KONSTNÄREN.)

N:R 17. ARTISTEN NILS MÅNSSON MANDELGREN.

(BLYERTSTECKNING FRÅN ÅR 1841 AF F. V. DARDEL, TILLH. KONSTNÄREN.)

N:R 18. ÖFVERSTEN JOHAN PRINTZENSKÖLD.

(OLJEMÅLNING TILLH. FRU SIGRID MOLINIE, FÖDD PRINTZENSKÖLD, I JÖNKÖPING.)

N:R 19. RIKSRÅDET GREFVE F. U. VON ROSEN.
(OLJEMÅLNING TILLH. MINISTERN C. BURENSTAM Å TJELFVESTA.)

N:R 20. GREFVINNAN EBBA ULRIKA BEATA RUUTH,
FÖDD VON ROSEN.

(OLJEMÅLNING TILLH. MINISTERN C. BURENSTAM Å TJELFVESTA.)

N:R 22. FRIHERRINNAN MARIA CHARLOTTA WRANGEL
TILL ADINAL, FÖDD CEDERCREUTZ.

(OLJEMÅLNING TILLH. MINISTERN C. BURENSTAM Å TJELFVESTA.)

Personhistorisk Tidskrift.

Med detta häfte, n:r IV, avslutas första årgången (1898—1899) af denna tidskrift, som under det nu snart tilländagångna året haft att glädja sig åt mycket erkännande och ett stigande intresse från allmänhetens sida. Då emellertid i planen för tidskriften ingår att äfven till hvarje årgång utarbета ett register öfver alla i de olika häftena förekommande personnamn, men ett sådant arbete kräfver mycken tid, har redaktionen måst uppskjuta med utgifvandet af detta register till första häftet af nästa årgång, då såväl till alla ledamöter af Autografsällskapet som till abonnenter på Personhistorisk Tidskrift dessutom lemnas en förteckning innehållande öfver 12- à 1500 under år 1899 aflidna svenska män och qvinnor. *Registret såväl som nysnämnda förteckning äro afsedda att inbindas med årgång I af tidskriften.*

Årgång II, i hvilken de med stort intresse omfattade porträttserierna skola fortsättas, kommer bl. a. att innehålla en, så vidt möjligt, fullständig samling porträtt af *Öfverståhållare i Stockholm.*

Desiderata.

I och för utarbetandet af i möjligaste måtto fullständiga slägtkrönjkor rörande ätterna Printzensköld och Örnevinge vore undertecknad ytterst tacksam för meddelanden om de i herrar slägtforskares ego tilläfventyrs befintliga uppgifter angående medlemmar af nämnda ätter.

Sven P:n Lagerberg
v. Häradshöfding.
adr. Stockholm.

Meddelande.

Redaktionen af Personhistorisk Tidskrift har, med anledning af den till Svenska Autografsällskapetets medlemmar utdelade monografien öfver adliga ätten Aminoff, fått mottaga välvilligt erkännande. Idén att sålunda sätta sällskapetets medlemmar och för framtiden äfven abonnenter på tidskriften i tillfälle, att såsom bilaga till Personhistorisk Tidskrift, i den mån der omständigheterna det medgifva, erhålla liknande arbeten öfver andra slägter, har rönt lifligt erkännande, och från olika håll hafva ingått förfrågningar angående de vilkor, hvilka af redaktionen skulle uppställas, i händelse någon önskade, att genom redaktionens försorg få en liknande släktmonografi befordrad till trycket.

Till svar härå har red. äran meddela:

1:o. Manuskriptet bör, så vidt möjligt, vara fullständigt utarbetadt. — 2:o. Den, som önskar få ett sådant manuskript tryckt i ungefärlig öfverensstämmelse med Aminoffska släktens monografi, erlägger 6 kronor 50 öre för hvarje trycksida samt erhåller 100 exemplar af boken. — 3:o. Redaktionen ombestyr tryckning, utstyrsel m. m. och får disponera öfver den återstående upplagan, som utdelas till Autografsällskapetets medlemmar samt till abonnenterna på Personhistorisk Tidskrift.

Red.

